

INFORMATIVNO-POLITIČKI TJEDNIK
IZLAZIO OD 1945. DO 1956.
OBNOVLJEN 2003.

HR

HRVATSKA

RIJEČ

BROJ 1149

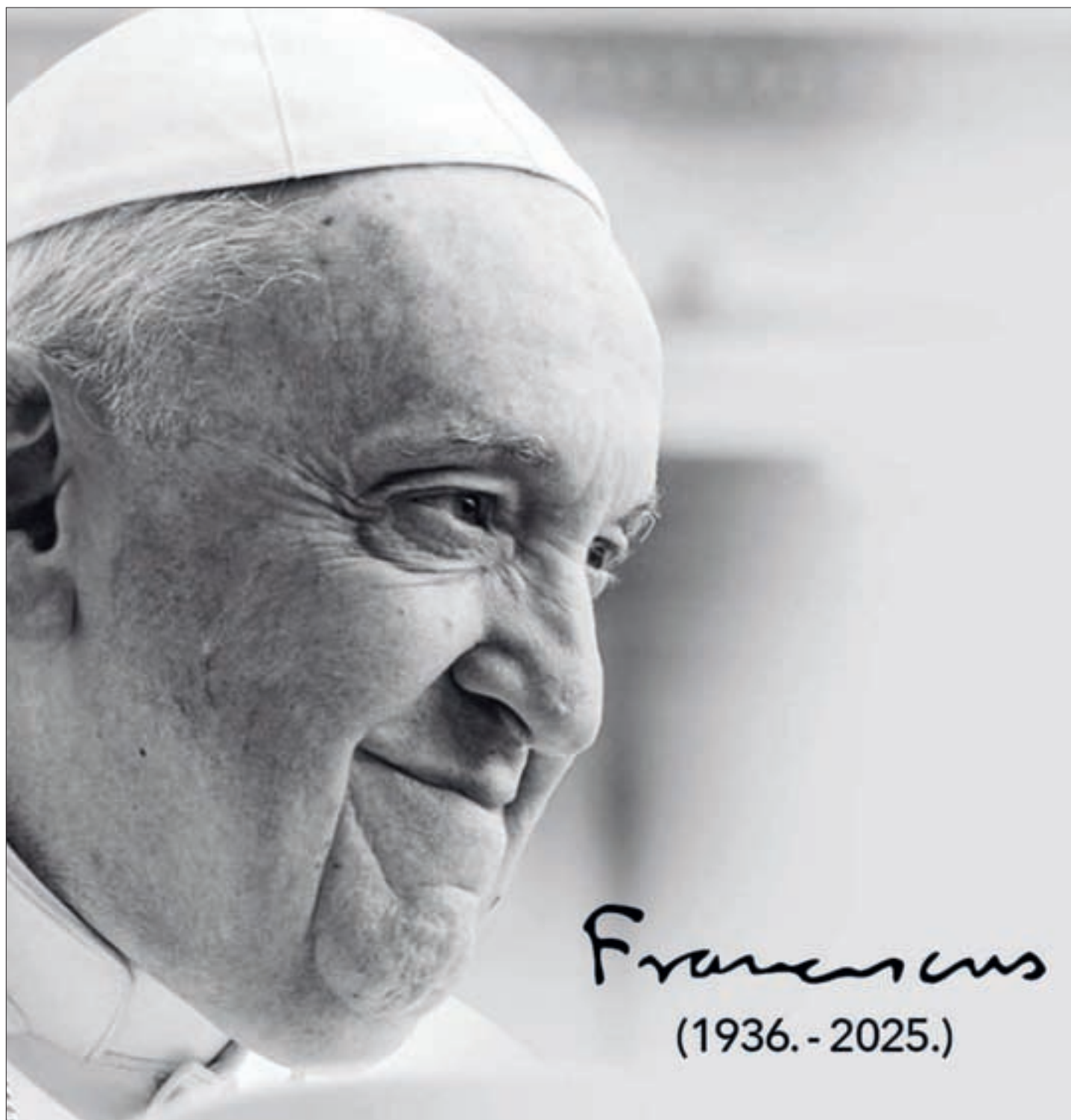
25. TRAVNJA 2025. CIJENA 50 DINARA

ISSN 1451-4257

9 771451 425001 >

FOTO: Laudato

Franciscus

(1936. - 2025.)

SADRŽAJ

6

Komemoracija u Zagrebu
za stradale Hrvate u Vojvodini
**Izgraditi spomen
obilježje u Srbiji
za ubijene, nestale
i protjerane Hrvate**

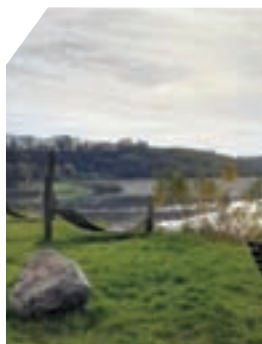
12

Drago Hedl, novinar i književnik
**Bojim se da umjetna
inteligencija
ne postane i urednik**

20

Uređenje Sotskog jezera
**Kutak za uživanje
u nacionalnom parku**

26

Trgovinski rat SAD – Kina:
od 2018. do danas (II. dio)
**Utjecaj na Balkan
i Hrvatsku: trgovina,
inflacija i investicije**

30

Posjet grobu velikana
**Preprekov
125. rođendan**

36

Kapelice – nadgrobni spomenici
u grobljima – VIII. dio
**Kapela sv. Josipa
na Malom katoličkom
groblju u Somboru**

OSNIVAČ:

Hrvatsko nacionalno vijeće

IZDAVAČ:

Novinsko-izdavačka ustanova
Hrvatska riječ, Preradovićeva 11
24000 Subotica

UPRAVNI ODBOR:

vlč. Vinko Cvijin (predsjednik), vlč. Josip
Ivešić, Mirjana Stantić, Gordana Jerković, Ne-
venka Tumbas, Renata Kuruc, Marica Stantić,
Amalija Šimunović, Mirjana Trkulja

RAVNATELJICA:

Karolina Bašić
e-mail: direktor@hrvatskarijec.rs

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA:

Zlata Vasiljević (urednica@hrvatskarijec.rs)

REDAKCIJA:

Ivana Petrekanić Sič
(koordinatorka dopisne službe)
dr. sc. Jasminka Dulić
(novinarka, urednica političke rubrike)
Željka Vukov
(novinarka, urednica društvene rubrike)
Davor Bašić Palković
(novinar, urednik rubrike kultura)

Ivan Ušumović
(novinar, urednik sportske rubrike)
Zvonko Sarić
(novinar)
Jelena Dulić Bako
(novinarka)
Ivan Benčik
(novinar)
Suzana Darabašić
(novinarka dopisništva Srijem)
e-mail: desk@hrvatskarijec.rs
LEKTOR:
Zlatko Romić
TEHNIČKA REDAKCIJA:
Thomas Šujić (tehnički urednik)
Jelena Ademi (grafička urednica)
FOTOGRAFIJE:
Nada Sudarević
FINANCIJE I RAČUNOVODSTVO:
Mirjana Trkulja
(tajnice@hrvatskarijec.rs)
(distribucija@hrvatskarijec.rs)
ADMINISTRACIJA:
Branimir Kuntić

TELEFON: ++381 24/55-33-55;
++381 24/55-15-78;
++381 24/53-51-55

TEKUĆI RAČUN: 325950060001449230

E-MAIL: ured@hrvatskarijec.rs

WEB: www.hrvatskarijec.rs

TISAK: Rotografika d.o.o., Subotica
List je upisan u Registar javnih glasila
Agencije za privredne registre Republike Srbije
pod registarskim brojem: NV000315
COBISS SR-ID 109442828

CIP - Katalogizacija
u publikaciji Biblioteka
Matice srpske, Novi Sad
32+659.3(497.113=163.42)

Skeniraj
i preuzmi
aplikaciju

Izbori

Na Uskrsni ponedjeljak svijet je obišla vijest o smrti pape **Franje**. Njegova smrt izazvala je reakcije diljem svijeta. Njegovih 12 godina papinstva godine su u kojima je pokušavao uvesti liberalne promjene u Vatikanu (ne bez otpora i nezadovoljnih). »Papa naroda«, »jedan poseban čovjek«, »papa koji je želio crkvu koja izlazi među ljude«, »simbol nade, razuma i ljubavi«, tako ga opisuju mediji, analitičari, političari, obični ljudi. Bio je prvi latinoamerički papa, prvi pripadnik isusovačkog reda, prvi papa koji je uzeo ime Franjo.

U našem tekstu o njegovoj smrti odabrali smo rečenicu: »Jedini način, jedina situacija u kojoj je dopušteno gledati osobu s visine jeste kad joj pomažemo da ustane«. Pred Katoličkom Crkvom sada je, u tjednima koji dolaze, izbor novog pape.

Jedni izbori su završeni (oni nove Vlade Srbije) i ministri u Vladi novog premijera preuzeli su svoje resore i nove dužnosti. Sve drugo ostalo je po starom. S jedne strane studenti i građani na ulicama, prosvjedi, blokade i s druge strane prijetnje, uvrede, napadi. Istraživanje CRTA-e pokazuje da je 51 posto građana nezadovoljno ukupnim rezultatima vlasti, 61 posto borbom protiv korupcije. U istom istraživanju svaki drugi građanin svoje povjerenje dao je studentima, a svaki treći **Aleksandru Vučiću**. U priče o obojenoj revoluciji vjeruje tek četvrtina ispitanika.

Jednih izbora će ove godine biti sigurno. To su izbori u Demokratskom savezu Hrvata u Vojvodini. Godina jeste izborna, i to ni za koga nije sporno, ali ono u čemu se razilaze predsjednik stranke **Tomislav Žigmanov** i njegov zamjenik **Goran Kaurić**, pa i članovi Vijeća DSHV-a, jeste raspisivanje unutarstranačkih izbora. Treba li to biti na izvanrednoj sjednici Vijeća ili su na redovitoj sjednici Vijeća DSHV-a izborne radnje već pokrenute? Odgovor bi se mogao znati 29. travnja, za kada je zakazana izvanredna sjednica čiju legalnost osporava aktualni predsjednik.

Z. V.

Nastava na hrvatskom u tri srednje škole

U predstojećoj školskoj godini u Subotici će se budući srednjoškolci moći upisati u tri srednje škole u kojima se nastava odvija na hrvatskom jeziku. To su Gimnazija *Svetozar Marković*, Politehnička srednja škola i Srednja medicinska škola. Nakon ispita iz male mature slijedi preliminarni, a zatim i konačni rezultati, ispunjavanje liste želja i konačno upis u srednje škole.

»Prva škola koja je otvorila vrata hrvatskoj nastavi 2007. godine je gimnazija i od tada do danas svake godine imamo generaciju upisanu na hrvatskom jeziku. Aktualan smjer je opći smjer na hrvatskom jeziku koji je spona između prirodnih i društvenih znanosti. Ovaj profil nudi visoku razinu opće kulture i znanje iz svih predmeta. Sljedeća škola koja je otvorila vrata nastavi je Politehnička škola 2010. godine. Od tada do danas pokušali smo različite profile, a to su profili iz područja grafičarstva i obrade drveta. Prošle godine otvorili smo smjer tehničar multimedije i to je zaista polučilo veliko zanimanje kod naših učenika. Tako smo nastavili i ove godine s jednim atraktivnim smjerom, a to je tehničar fotografije. Naravno, pratili smo želje naših učenika, ali i potrebe na tržištu rada. Pored teorijskog dijela, oni će imati dosta prakse kako unutar škole tako i u drugim tvrtkama. Treća škola koja je 2018. otvorila vrata nastavi na hrvatskom je Medicinska srednja škola i izuzetno smo ponosni što su svake godine odjeli puni. Smjer koji je aktualan je medicinska sestra/tehničar, naravno rad i asistiranje u zdravstvenim ustanovama, dosta prakse pored teorijskog dijela. Koju god školu upisali, svakako ste dobrodošli u hrvatske odjele«, kazala je predsjednica Odbora HNV-a za obrazovanje **Nataša Francuz**.

Ona je istaknula da se srednja škola na hrvatskom jeziku može upisati nakon završene osnovne škole na bilo kom jeziku.

»Nakon završene srednje škole, ako se odlučite za studije, moguće ih je upisati i u Srbiji i u Hrvatskoj ili bilo kojoj drugoj državi. Sad već naša nastava ima dosta poticaja i prepoznatljiva je po brojnim izvannastavnim aktivnostima, a to su ljetovanja, izleti... Trudimo se iz Vijeća, ali i iz škola, kroz razne projekte koje imamo i prema Hrvatskoj da naša nastava bude suvremena i kvalitetna. Zahvaljujući Hrvatskoj imamo otvorene i stipendije za srednjoškolce, sufinanciranje mjesečnih karata, a ako se maturanti odluče za odlazak u Hrvatsku, mi smo kao Vijeće tu da im pomognemo oko upisa na studije. Trudimo se da sve u odjelima bude u prijateljskoj i opuštenoj atmosferi, a za sve ostale informacije smo tu kao Vijeće da ih pružimo. Naravno, više možete saznati i na našim facebook stranicama *Obrazovanje na hrvatskom jeziku* i udruga *Naša djeca*«, kazala je Francuz.

Na pitanje koliko se učenika nakon završene srednje škole na hrvatskom jeziku odluči nastaviti studije u Hrvatskoj, Nataša Francuz kaže kako je ta brojka manje-više svake godine ista.

»Što se tiče studija nakon srednje škole, uglavnom učenici, nekih 20-30 jedne generacije, odluči se za odlazak u Hrvatsku budući da postoje brojni poticaji poput upisne kvote za Hrvate izvan Hrvatske, osiguranih stipendija, domova i svih onih poticaja do kojih je možda malo teže doći u Srbiji«, rekla je Francuz.

I. B.

Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske

Stipendije za 106 studenata iz Srbije

Ukupno 106 studenata hrvatske nacionalnosti koji studiraju u Srbiji ispunilo je kriterije za studentsku stipendiju koju dodjeljuje Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske. Kako se navodi na internetskoj stranici Ureda, koji je objavio preliminarnu rang-listu, dodjeljuje se ukupno 2.000 stipendija pripadnicima hrvatskog naroda izvan Hrvatske za akademsku 2024./25. godinu.

»Na Javni natječaj, koji je bio raspisan od 18. prosinca 2024. godine do 17. siječnja 2025. godine, u propisanom roku zaprimljeno je 2.999 prijava. Ukupno 2.664 prijave koje su zadovoljile formalne uvjete su bodovane, te je Povjerenstvo za provedbu javnog natječaja za

dodjelu stipendija studentima – pripadnicima hrvatskog naroda izvan Republike Hrvatske za akademsku godinu 2024./2025. utvrdilo Prijedlog rang-liste 2000 studenata dobitnika stipendije za akademsku godinu 2024./2025. za svaku od kategorija studenata«, navodi se u objavi.

Konačna rang-lista i konačna Odluka o dodjeli stipendija studentima – pripadnicima hrvatskog naroda izvan Hrvatske bit će objavljena po okončanju postupka prigovora, a studenti koji ostvare pravo na stipendiju bit će obaviješteni o datumu i načinu zaključivanja ugovora o stipendiranju.

H. R.

Poziv za izvanrednu sjednicu Vijeća DSHV-a

Zamjenik predsjednika Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini **Goran Kaurić** sazvaio je za 29. travnja izvanrednu sjednicu Vijeća DSHV-a, s početkom u 19 sati u prostorijama HKC-a *Bunjevačko kolo* u Subotici.

Kako se navodi u pozivu, izvanredna sjednica Vijeća saziva se sukladno članku 35. Statuta i članku 8. i 9. Poslovnika o radu Vijeća DSHV-a.

»Predsjednik DSHV-a dužan je sazvati sjednicu kada to pismeno zahtjeva najmanje četvrtina članova Vijeća, i to u roku od 10 dana od dana podošenja zahtjeva, a ukoliko predsjednik ne sazove sjednicu u roku od 10 dana, sjednicu može sazvati zamjenik predsjednika. Potpisani zahtjev za sazivanje izvanredne sjednice Vijeća dostavljen je fizički u ured i elektroničkom poštom na službenu adresu Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini. Kako je predviđeni rok od 10 dana da sjednicu sazove predsjednik **Tomislav Žigmanov** istekao, u svojstvu zamjenika predsjednika sazvaio sam izvanrednu sjednicu Vijeća DSHV«, objavio je Kaurić na platformi X.

Podsjećamo, zahtjev za sazivanje izvanredne sjednice članovi Vijeća DSHV-a (njih 30) uputilo je 11. travnja. U zahtjevu za sazivanje izvanredne sjednice Vijeća DSHV-a dnevnim redom predloženo je donošenje odluke o raspisivanju izbora na svim razinama u DSHV-u i donošenje odluke o održavanju izborne skupštine.

Za predsjednika DSHV-a Tomislava Žigmanova inicijativa za sazivanje izvanredne sjednice Vijeća je nelegitima i nelegalna. U dopisu članovima Predsjedništva i Vi-

jeća DSHV-a navodi da se poziv za izvanrednu sjednicu Vijeća »temelji na cijelom nizu formalno-pravne i sadržinske nevaljanosti te je u tom smislu ništetna«. Žigmanov u svom dopisu navodi da je Vijeće DSHV-a na sjednici 12. ožujka donijelo »jednoglasno odluku da će se ove godine

održati izbori za tijela upravljanja na svim razinama DSHV-a« te da će uz materijale i prateće dokumente, koje će pripremiti Predsjedništvo, isti biti raspisani na sjednici Vijeća u svibnju.

Žigmanov dalje navodi da inicijativa za sazivanje izvanredne sjednice Vijeća nije formalno-pravno valjana, jer se potpisi 14 vijećnika nalaze na bijelome papiru i naknadno su pridodani uz papir s tekstom inicijative i kao takvi su nevažeći,

a od 16 potpisa članova Vijeća na papiru s tekstom inicijative dva su potpisa osoba čiji mandati nikada nisu verificirani, budući da do sada nisu bili nazočni ni na jednoj sjednici Vijeća, a dvoje vijećnika je bilo, po svemu sudeći, dovedeno u zabludu.

On navodi da je inicijativa za sazivanje izvanredne sjednice službeno zaprimljena 14. travnja, a poziv zamjenika Kaurića upućen je 22. travnja, što je osam dana od podnošenja inicijative, a Statutom je predviđeno 10 dana.

»Više instituta i pravila je zloupotrebjeno (osim navedenog, bilo je neovlaštenih ulazaka na društvene mreže DSHV-a), tako da ću biti primoran zatražiti zaštitu putem poduzimanja pravnih koraka, od kojih neki imaju i kazno-pravne elemente«, navodi Žigmanov na kraju dopisa.

H. R.

Blokada RTS-a i prva sjednica Vlade

Niti uskrсни blagdan, a ni formiranje nove Vlade, nisu zaustavili studentske prosvjede i blokade za sada. Uz fakultete čija blokada traje mjesecima, i blokada Radio-televizije Srbije koja je započela 14. travnja nastavila se i do srijede, kada zatvaramo naš tjednik. Studenti koji blokiraju fakultete i RTS poručili su da neće odustati od blokade javnog servisa sve dok zahtjev ne bude ispunjen i pozvali su građane da potpišu peticiju za raspisivanje novog javnog poziva za predlaganje kandidata za članove Savjeta Regulatornog tijela za elektroničke medije (REM). Ministar informiranja i telekomunikacija **Boris Bratina** izjavio je da je blokada RTS-a neprihvatljiva i da nitko ne može opravdati da se novinarima zabranjuje rad, te ocijenio kako je riječ o po-

litičkom zahtjevu studenata u blokadi. Bratina je rekao i da pitanje izbora članova Savjeta REM-a nema nikakve veze s javnim medijskim servisom.

U međuvremenu, u četvrtak 17. travnja, održana je prva sjednica nove Vlade premijera **Đure Macuta** s koje je poslana samo štura informacija kako su članovi Vlade usvojili rješenja neophodna za rad kabineta premijera i imenovali generalnog tajnika Vlade **Petra Janjića**. Navedeno je i da će se i ubuduće redovite sjednice Vlade održavati četvrtkom, kako je i propisano Poslovníkom o radu Vlade. Osim izbora tajnika i informacije da je premijer Macut čestitao ministrima na izboru i poželio im uspješan rad, nikakvih širih informacija nije bilo u medijima.

J. D.

Izgraditi spomen obilježje u Srbiji za ubijene, nestale i protjerane Hrvate

»Mi ovim komemoracijama ne tražimo osvetu, nego istinsko razumijevanje za proživljene patnje, poštovanje i pravo na dostojanstveno sjećanje kojim čuvamo uspomenu i istinu prema ovim žrtvama«, rekao je Martinović

I zaslanstvo Zajednice protjeranih Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata položilo je 18. travnja u 14 sati na zagrebačkom groblju Mirogoj, ispred Zida boli, vijenac i upalilo svijeće u znak sjećanje na stradanje nedužne obitelji **Matijević** iz Kukujevac, mjesta pokraj Šida u Srijemu, kao i za sve stradale Hrvate koji su za vrijeme Domovinskog rata stradali ili nestali u Vojvodini, u Srbiji.

Vijence su u pratnji Bojne za potporu Hrvatske vojske – Satnije za odavanje počasti položili i predstavnici hrvatskih institucija: **Ana Filko** u ime Vlade Hrvatske i Ministarstva hrvatskih branitelja, dr. sc. **Domagoj Knežević** u ime Ministarstva vanjskih i europskih poslova, dr. sc. **Milan Bošnjak** u ime Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske, **Tihomir Milovac** i **Tanja Horvatin** u ime Grada Zagreba i **Božica Cibosi** u ime *Dokumente* – centra za suočavanje s prošlošću.

Zločini nad obiteljima

»Danas smo se ovdje okupili kako bismo se posebno prisjetili ubijene obitelji Matijević, supružnika **Jose** i **Ane** i njihovog malodobnog sina **Franje**, iz Kukujevac. Oni su 19. travnja 1992. u večernjim satima odvedeni iz svoje obiteljske kuće od nepoznatih osoba i nestali. Tek nakon svršetka Domovinskog rata njihova tijela pronađena su u grobnici Mohovo kod Iloka, 30-ak kilometara od Kukujevac. Prema analizama forenzičara, svi su ubijeni lovačkim oružjem iz neposredne blizine, a otac Jozo i maloljetni sin Franjo imali su vezane ruke. Počinitelji nikad nisu pronađeni niti osuđeni. Iako je bilo svjedoka, za ovaj zločin motiviran nacionalnom mržnjom, nitko nije odgovarao. Fond za humanitarno pravo iz Beograda 16. listopada 2018. podnio je kaznenu prijavu za ubojstvo pred Tužilaštvom za ratne zločine Srbije u Beogradu. Za manje od mjesec dana tužba je odbačena uz uvredljivo obrazloženje da 'krivično delo zločin protiv čovečnosti nije bilo propisano kao krivično delo u vreme događanja 1992. godine«, podsjetio je u uvodnom govoru na taj događaj predsjednik Zajednice **Ivo Martinović** i dodao kako je godinu dana nakon ovog zločina, u noći 29./30. srpnja 1993. godine u svojoj obiteljskoj kući u Kukujevcima teško pretučena i nakon toga ubijena iz vatrenog

oružja ugledna kukujevačka obitelj **Oskomić**, supružnici **Nikola i Agica**, te Nikolina tetka **Marija Tomić**.

Počinitelji nisu pronađeni. Tek kasnije, kada su se počinitelji međusobno posvađali, jedan od njih se samostalno predao sudu i zatražio zaštitu te posvjedočio o ovom ubojstvu. Također je posvjedočio kako su isti počinitelji tri mjeseca ranije, 9. travnja 1993. godine, u dvorištu obiteljske kuće u Sotu ubili **Stevana Krošlaka**, koji je bio Slovak po nacionalnosti, samo zato jer je pomagao »ustašama« Hrvatima.

»U presudi Okružnog suda u Srijemskoj Mitrovici za ova ubojstva, u predmetu 'Pavle Drašković i dr.' od 26. travnja 1996. godine, piše kako su ubojstva hrvatske obitelji Oskomić / Tomić, i ubojstvo Slovaka Stevana Krošlaka, počinjena u sklopu plana: 'da se na teritoriji SR Jugoslavije u selima zapadnog dela Srema, pretežno nastanjenim hrvatskim i drugim nesrpskim življem, ozbiljnim pretnjama i prinudom treba vršiti pritisak na Hrvate i na pripadnike drugih nesrpskih nacionalnosti, te ih zastrašiti tako da napuste ta sela i da to zastrašivanje odjekne i na taj način bi se ubrzalo prvenstveno iseljavanje Hrvata, ali i drugih nesrpskih nacionalnosti naklonjenih Hrvatima'«, pročitao je predsjednik Martinović citat iz knjige *Dosije: zločini nad Hrvatima u Vojvodini* koju je 2019. godine izdao Fond za humanitarno pravo iz Beograda, u kojoj su detaljna i argumentirana svjedočanstva o ubojstvima i zločinima počinjenim 1990-ih nad Hrvatima i pripadnicima drugih nacionalnosti u Vojvodini.

Plansko i sustavno zlostavljanje

Tijekom i nakon tih ubojstava brojni Hrvati iz Kukujevac bili su žrtve psihičkog i fizičkog terora. Rezultat je za zločince bio vrlo učinkovit, pa je u Kukujevcima od 1.622 Hrvata (činili su 89 % ukupnog broja stanovnika), koliko ih je bilo prema popisu stanovništva iz 1991. godine, broj Hrvata po popisu stanovništva iz 2002. godine pao na svega na 3,2 %, odnosno 72 Hrvata. Danas ih je još manje.

Dakako, to su samo neka u nizu desetaka ubojstava koja su počinjena nad Hrvatima u Vojvodini 1990-ih ili su nestali ili završili u logorima u Srbiji, a deseci tisuća

Izaslanstvo Zajednice protjeranih Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata

protjerani su iz Srbije. Za veliki dio tih ubojstava nisu niti pokrenute istražne radnje, niti su počinitelji pronađeni, ili što je još gore, ako su počinitelji pronađeni i osuđeni, ubrzo su oslobođeni i pušteni na slobodu pod sramotnim i uvredljivim obrazloženjima.

Uz sve to, svjedočili smo i brojnim lažnim optužbama i govoru mržnje koji je dolazio iz službenih medija Srbije. Tako su Hrvati u Vojvodini optuživani da su »dobili oružje koje im je poslano iz Republike Hrvatske i planiraju oružanu pobunu«. Zbog tih, pokazalo se kasnije izmišljenih optužbi, brojni Hrvati završili su na ispitivanju koja su popraćena teškim fizičkim nasiljem, mnogi su ostali invalidi, a njihove nekretnine i obitelji bile su predmet detaljnih pretresa. Nikada ni kod jednog Hrvata nije pronađeno nikakvo oružje niti je zabilježena ikakva oružana pobuna. Hrvati su bili i ostali mirni građani u Srbiji, i kako sami s ponosom vole istaći »tijekom 1990-ih u Srbiji nije zabilježen niti jedan slučaj da je Hrvat nekome razbio prozor iz etnički motivirane mržnje, a kamoli da je pokrenuo oružanu pobunu ili neko veće nasilje nad pripadnicima drugog naroda«. To sve nije pomoglo da se nad njima ne provede plansko i sustavno zlostavljanje, s ciljem protjerivanja iz njihovih domova.

Negiranje nevinih žrtava

Na žalost, svjedoci smo kako se ove nevine žrtve u javnosti sustavno negiraju, pa čak i iz najviših krugova vlasti Srbije. To negiranje moguće je samo zato jer ni 30 godina nakon tih ubojstava još uvijek u Srbiji »nije sazre-

la politička volja« da se dozvoli i izgradi makar jedno spomen obilježje koje bi jasno podsjećalo da su se ti zločini dogodili, i da se to nikada više ne ponovi.

»Ovom i drugim komemoracijama Zajednica PHSBB želi ukazati na potrebu izgradnje primjerenog spomen obilježja u Srbiji za ubijene, nestale i protjerane Hrvate, žrtve etnički motiviranog nasilja. Takvo spomen obilježje trajno bi ukazivalo na ta stradanja i spriječilo daljnja negiranja postojanja tih žrtava, a mi bismo imali mjesto gdje možemo položiti cvijeće i upaliti svijeće za te nevine žrtve. Unatoč svim tim stradanjima, mi u Zajednici jasno smo se odrekli i odričemo se svakog nasilja. Mi ovim komemoracijama ne tražimo osvetu, nego istinsko razumijevanje za proživljene patnje, poštovanje i pravo na dostojanstveno sjećanje kojim čuvamo uspomenu i istinu prema ovim žrtvama. Mi ne tražimo suprotstavljanje, nego iskreni dijalog i u tom smjeru davali smo, i dat ćemo svoj doprinos, kako bi ove žrtve, i proživljene traume svih nas na ovim prostorima, bile ulog i doprinijele iskrenom i trajnom uvažavanju i boljoj suradnji između Hrvatske i Srbije, kao i naroda koji žive u njima, te tako ispunimo naše obveze da stvorimo i ostavimo zdrave temelje za bolju budućnost generacija koje dolaze iza nas«, zaključio je svoj govor na komemoraciji predsjednik Zajednice Ivo Martinović.

Na samom kraju komemoracije za sve Hrvate koji su za vrijeme Domovinskog rata stradali ili nestali u Vojvodini, u Srbiji, održana je molitva, koju je predvodio otac **Zlatko**, karmelićanin, porijeklom iz Sombora.

Zlatko Žužić

Preminuo papa Franjo

Pontifikat obilježilo milosrđe

»Jedini način, jedina situacija u kojoj je dopušteno gledati osobu s visine jeste kad joj pomažemo da ustane«, papa Franjo

U ponedjeljak, 21. travnja, ujutro u 7,35 sati, kako je objavio Vatikan, preminuo je 266. poglavar Katoličke Crkve, sveti otac papa **Franjo**.

Iako je papa bio dulje vrijeme bolestan i imao 88 godina, njegova je smrt iznenadila mnoge, osobito one koji su ga vidjeli dan prije – na Uskrs, kada je pozdravio okupljene vjernike sa svog balkona i provozao se papamobilom.

Smrt Svetog Oca

Papinu smrt potvrdio je kamerlengo svete Rimske Crkve, a tu dužnost sada obnaša kardinal **Kevin Farrell**. Kako nalaže pravilo u ovakvim situacijama, apartmani Svetog Oca na trećem katu Apostolske palače i na drugom katu Doma svete Marte, gdje je papa Franjo boravio, su zapečaćeni. Od ponedjeljka navečer suradnici su imali mogućnost pozdraviti blagopokojnog papu, a njegovo tijelo je u srijedu prijepodne preneseno u crkvu sv. Petra u Rimu. U utorak je održana prva opća kongregacija kardinala na kojoj je odlučeno da će sprovod pape Franje biti u sutra, 26. travnja.

Kao i tijekom svog života, papa Franjo je u svojoj oporuci izrazio želju za jednostavnošću, bez velikih ukrasa i ceremonija.

»Moji zemni ostaci neka počivaju – u iščekivanju dana uskrsnuća – u papinskoj bazilici svete Marije Velike. Grob neka bude u zemlji, jednostavan, bez ukrasa, s natpisom: Franciscus, smješten između kapelice Paolina i kapelice Sforza«, napisao je papa još 29. lipnja 2022. godine.

Bio je poznat po svojoj dubokoj pobožnosti prema Blaženoj Djevici Mariji, te je tako želio da i njegov posljednji zemaljski put završi upravo u ovom drevnom Marijanskom svetištu. Duhovna oporuka, kako je prenio i *Vatican News*, nije samo osobna volja, već snažna poruka Crkvi i čovječanstvu: poziv na jednostavnost, predanje Mariji i nadu u uskrsnuće.

Glavni urednik vatikanskih medija **Andrea Tornielli**, razmišljajući o milosrđu kao središnjoj poruci 12-godišnjeg pontifikata pape Franje, napisao je: »Božje je milosrđe naše oslobođenje i naša sreća. Živimo od milosrđa i ne smijemo si dopustiti da budemo bez milosrđa; ono je zrak koji udišemo. Presiromašni smo da bismo postavljali uvjete, trebamo praštati, jer je i nama potreban oprost«. Kako je Tornielli naveo, ako postoji jedna poruka koja je više od bilo koje druge obilježila pontifikat pape Franje i koja će zauvijek ostati aktualna, onda je to poruka milosrđa. On je također naveo kako se prvi argentinski papa

u povijesti Crkve tijekom svog pontifikata osvrnuo na mnoga pitanja, a posebnu pozornost usmjerio je prema siromašnima, na bratstvo, brigu za naš zajednički dom, te na čvrsto i bezuvjetno protivljenje ratu.

Djela u brojkama

Papa Franjo rođen je kao **Jorge Mario Bergoglio** 17. prosinca 1936. godine u obitelji s petero djece. Diplomirao je kemijsku tehnologiju, no poslije se odlučio za svećenički poziv te stupio u bogosloviju. U novicijat Družbe Isusove stupio je 1958. godine. Humanističke studije završio je u Čileu, a 1963., po povratku u Buenos Aires, završio je filozofiju na Filozofskom fakultetu kolegija *San Jose* u San Miguelu. Za svećenika je zaređen 13. prosinca 1969. godine, a 22. travnja 1973. položio je svoje doživotne zavjete, te je za provincijala Argentine izabran 1973. Sveti **Ivan Pavao II.** imenovao ga je 1992. pomoćnim biskupom Buenos Airesa, a 27. lipnja iste godine primio je biskupski red. Nadbiskupom koadjutorom imenovan je 1997., a 1998. je naslijedio kardinala **Qarracina**. Kardinalom je imenovan 2001. godine, a za poglavara Katoličke Crkve izabran je 13. ožujka 2013. godine.

Tijekom 12 godina svog pontifikata papa Franjo je ostvario brojna djela. Ona najvažnija koja je napisao su 4 enciklike, 7 apostolskih pobudnica, 39 apostolskih konstitucija, 103 apostolska pisma, 77 pisama u obliku motuproprija, 349 pisama (najčešće raznim biskupima povodom nekih okruglih obljetnica u njihovoj zemlji), 158 poruka za obilježavanje svjetskih dana, nekoliko stotina papinskih poruka različitim osobama i za razne prigode. Bio je na 48 putovanja u inozemstvu. U Italiji je poduzeo 29 pohoda. Susreo se i s nekoliko međunarodnih organizacija, ustanovio je: Nedjelju Božje riječi, Svjetski dan siromaha, Svjetski dan djedova, baka i starijih osoba i Svjetski dan djece. Sudjelovao je na četiri svjetska susreta mladih (Brazil, Poljska, Panama i Portugal), kao i na tri svjetska susreta obitelji (SAD, Irska i Vatikan). Buloom »Nada ne razočarava« najavio je redovitu Jubilarnu godinu koju je otvorio otvaranjem Svetih vrata i misom bdjenja uoči Božića 2024. godine.

Smrt i ukop pape

Kardinal kamerlengo tradicionalno mora potvrditi papinu smrt. Po tradiciji, on treba doći u prostoriju gdje leži njegovo tijelo i pozvati ga po imenu ne bi li ga probudio.

To je sada u biti ceremonijalna dužnost jer liječnici do tada već potvrde smrt. Kada papa ne odgovori, njegov prsten biva uništen, što označava kraj njegova pontifikata, a njegove odaje zapečaćene. Kameronlengo zatim treba obavijestiti kardinalski zbor da je papa umro, nakon čega Vatikan tu vijest objavi svijetu. Nakon papine smrti slijedi devet dana žalosti poznatih kao novendijal, što je izvorno starorimski običaj. Italija obično proglašava i razdoblje nacionalne žalosti. Papino tijelo se blagoslivlja, odjene se u papinsko ruho i izloži javnosti. Papino tijelo u prošlosti se izlagalo na podignutom odru katafalku, ali budući da je papa Franjo pojednostavio pogrebni obred, njegovo tijelo je izloženo u otvorenom lijesu bez mnogo pompe i raskoši. Dnevne molitve i mise zadušnice održavaju se u bazilici i širom katoličkog svijeta.

Sada u Vatikanu nastupa prijelazno razdoblje koje se zove sedisvakancija, što znači »prazna stolica«, tijekom kojeg Crkvom privremeno upravlja kardinalski zbor na čelu s kamerlengom, ali ne može donositi važne odluke dok se ne izabere novi papa.

Pogreb pape Franje, kako je najavljivano već i ranije, predvodit će dekan kardinalskog zbora **Giovanni Battista Re**. Pape se tradicionalno pokapaju u kriptama ispod bazilike sv. Petra. Ondje je pokopano gotovo 100 papa, uključujući papu **Benedikta XVI.** Međutim, papa Franjo bit će prvi papa u posljednjih stotinu godina koji će biti pokopan izvan Vatikana. Inače, pape su se do sada pokapale u tri lijesa: od čempresa, cinka i od brijesta, svi položeni jedan u drugi. No, papa Franjo naredio je da ga se pokopa u jednom lijesu načinjenom od drveta i cinka.

Konklava – izbor novog pape

Dva do tri tjedna nakon pogreba Kardinalski zbor okupit će se u Sikstinskoj kapeli na konklavi – tajnovitom izboru novog pape. Posljednjih 700 godina papu se uvijek biralo iz redova Kardinalskog zbora, a velika većina papa kroz povijest bili su Europljani, dok je papa Franjo prvi neeuropski papa u posljednjih 1.300 godina. Maksimalan broj kardinala izbornika je 120, ali trenutačno ih je 135 s pravom glasa i nije isključeno da će se dopustiti iznimke od pravila. Svima je zabranjeno korištenje bilo kakvih uređaja i kontakt s vanjskim svijetom. Na dan glasanja Sikstinska kapela fizički bude odvojena od svijeta i kardinali, koji moraju prisegnuti na tajnost, u njoj budu zaključani. Glasati mogu samo kardinali mlađi od 80 godina. Svatko glasa po vlastitom izboru, ispisujući ime kandidata na listiću koji će staviti u kalež na oltaru. Ako nijedan kandidat ne dobije potrebnu dvotrećinsku većinu, održava se novi krug glasanja. Na dan se mogu održati do četiri kruga glasanja. Kada se listiće prebroji, spali ih se u peći u Sikstinskoj kapeli, koju prije izbora postave vatikanski vatrogasci. U drugoj peći spali se kemikalija koja otpušta dimni signal kroz dimnjak. Crni dim znači da novi papa nije izabran, a bijeli da jest.

Nakon što se izabere papa predstavnik kardinalskog zbora pročita na balkonu bazilike sv. Petra latinsku izreku »Habemus papam«, što znači »Imamo papu«.

Novi papa, izabравši papinsko ime, odijeva se u bijelu reverendu, te izlazi na balkon kako bi se prvi put obratio javnosti. Time katolički svijet ima novog poglavara.

Ž. V.

Hrvatski menadžer protjeran iz Srbije

Posljednjih sedam godina zagrebački menadžer **Nikola Francetić** živio je u Beogradu, radio tamo kao direktor televizijske platforme *NetTV Plus*, dio *United grupe*, i nedavno kupio stan. Sve do prije desetak dana kada mu je odlukom Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srbije naloženo da mora napustiti zemlju jer »predstavlja sigurnosni rizik«, prenio je *Jutarnji list*.

»U Beogradu sam bio sedam godina, radio, stekao prijatelje, nikad nisam imao nikakvih problema. A onda sam dobio poziv od policije, direkcije za strance«, rekao je Francetić za *Jutarnji*.

Njega su, kako kaže, jednog jutra samo pozvali iz policije i rekli mu da sljedećeg dana dođe u direkciju za strance u policijskoj stanici, kako bi regulirao nešto u vezi s dozvolom boravka.

»Došao sam u policiju gdje se izdaju dozvole za boravak strancima, tamo je bio veliki broj Rusa i ja. Službenik me je prozvao i odveo u neki ured, šestorica njih su bila unutra, privukla mi stolicu uza zid, i rekla da im dam putovnicu i dozvolu. Meni nije bilo ništa jasno«, rekao je Francetić, a službenik mu je tada rekao: »Nikola, Vama se ukida dozvola boravka, morate napustiti zemlju u roku od sedam dana, imate pravo žalbe u roku od petnaest dana«.

»Pitao sam ih zašto se ovo događa jer znam da mi dozvola boravka vrijedi još dvije i pol godine. Oni su odgovorili kako mi ne mogu reći ništa više. Onda sam morao

potpisati da sam primio to rješenje i od tada kreće rok od sedam dana da napustim zemlju«, dodao je Francetić.

On napominje kako nije aktivan na društvenim mrežama i ne miješa se u politiku iako privatno simpatizira studentske prosvjede, ali to nigdje nije javno isticao, niti je u njima sudjelovao.

»Iza mog protjerivanja stoji politika, jer ništa drugo nema smisla. Paradoksalno je i da sam cijelu svoju ušteđevinu, koju sam zaradio u Hrvatskoj, uzeo i kupio stan u Beogradu. Nevjerovatna mi je činjenica da neću moći ući u svoj stan najmanje godinu dana od kada napustim zemlju«, zaključio je.

Francetić je inženjer fizike, a u Hrvatskoj je radio na menadžerskim pozicijama u medijima da bi se 2018. godine zaposlio kao direktor firme *NetTV Plus* koja je bila dio kompanije *United grupa* u vlasništvu **Dragana Šolaka**.

Šolak je u veljači prodao dio svog biznisa, uključujući i *NetTV Plus Telekomu Srbije* koji je u većinskom vlasništvu države, pa je tako firma koju je Francetić vodio završila u vlasništvu *Telekoma*.

Francetić je jedan od najmanje 16 hrvatskih državljana koji su u posljednjih nekoliko mjeseci protjerani iz Srbije pod obrazloženjem da predstavljaju »sigurnosni rizik« za Srbiju.

H. R.

Kršenje prava državljana Hrvatske u Srbiji

Inicijativa mladih za ljudska prava objavila je na svom portalu izvještaj pod nazivom »Dosije Hrvatska: Koordinacija mržnje. Kršenje ljudskih prava građana/ki Hrvatske i propagiranje mržnje tokom političke krize u Srbiji (decembar 2024. – februar 2025.)«.

Ovaj izvještaj, navodi se, potaknut je nedavnom višemjesečnom antihrvatskom propagandom u Srbiji nastalom u kontekstu studentskih prosvjeda i ima za cilj ukazati na masovno kršenje prava državljana Hrvatske i građana s dvojnim državljanstvom, zakona i Ustava Srbije, kao i pozvati nadležne institucije da postupe u skladu sa svojim ovlaštenjima i procesuiraju odgovorne. U izvještaju su, navodi se, mapirane zapaljive i diskriminatorne izjave najviših dužnosnika Srbije i njima bliskih medija. Navode se konkretni primjeri napada na građane Hrvatske, akteri propagande, kao i glavni narativi i medijski spinovi plasirani od tabloida poput *Informera*, *Alo* i *Večernjih novosti*.

»Tabloidi su imali glavnu ulogu u promoviranju i širenju govora mržnje – sve događaje koji su navedeni, proročimski mediji interpretirali su na način kojim se dodatno širi ksenofobija prema građanima Hrvatske i građanima Srbije hrvatske nacionalnosti«, navodi se.

Nadalje, Inicijativa smatra da su »ovakvim izvještavanjem prekršeni gotovo svi profesionalni i etički principi sadržani u Kodeksu novinara i novinarki Srbije, a čitavom antihrvatskom kampanjom grubo su prekršeni i Ustav, Kazneni zakonik, Zakon o zabrani diskriminacije, Zakon o policiji, Zakon o zaštiti podataka o ličnosti, Zakon o javnom informiranju i Zakon o strancima, a povređena su njihova prava na rad, privatnost, slobodu i sigurnost i slobodu izražavanja«.

Dosije sadrži i preporuke namijenjene institucijama Srbije: Ministarstvu unutrašnjih poslova, Vrhovnom javnom tužiteljstvu, Povjereniku za zaštitu ravnopravnosti, Povjereniku za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti, Zaštitniku građana, REM-u, Vladi Srbije, predsjedniku Srbije, predsjednici Narodne skupštine, kao i medijima.

»Provođenjem ovih preporuka stekao bi se minimum garancija da se slična kršenja ljudskih prava državljana Hrvatske i građana Srbije s državljanstvom Hrvatske – ali i svih onih koji misle drugačije – u budućnosti neće ponoviti«, zaključuje se u priopćenju Inicijative mladih za ljudska prava.

Osamdeseta obljetnica proboja zatočenika iz Jasenovca

Osamdeseta obljetnica proboja zatočenika iz ustaškog koncentracijskog logora obilježena je 22. travnja u Jasenovcu komemoracijom u prisutnosti državnog vrha, predstavnika nacionalnih manjina te preživjelih zatočenika koji su odali počast žrtvama.

Komemoracija je održana pod pokroviteljstvom Hrvatskoga sabora, u nazočnosti predsjednika Republike **Zorana Milanovića**, premijera **Andreja Plenkovića** i predsjednika Sabora **Gordana Jandrokovića**.

Svi koji su prisustvovali komemoraciji u znak sjećanja na 80. godišnjicu proboja posljednjih zatočenika iz koncentracijskog logora Jasenovca prohodali su put sastavljen od drvenih pragova željezničke pruge kojom su zatočenici prevoženi u logor. Nakon što su se uzvanici okupili ispred zgrade Memorijalnog muzeja, kolonu sjećanja do spomenika *Cvijet* predvodili su premijer Plenković i predsjednik Milanović, nakon čega je uslijedio prigodni program uz polaganje cvijeća i paljenje svijeća.

U izaslanstvu Vlade bili su i ministri **Davor Božinović**, **Gordan Grlić Radman**, **Nina Obuljen Koržinek**, **Damir Habijan**, **Marin Piletić**, posebni savjetnici predsjednika Vlade **Sara Lustig**, **Mate Granić** i akademik **Zvonko Kusić** te predsjednik Savjeta za nacionalne manjine **Tibor Varga**.

Na komemoraciji su bili predstavnici manjina koje su bile žrtve ustaškog logora – **Boris Milošević** u ime Srpskog narodnog vijeća, **Ognjen Kraus** u ime židovske zajednice, te **Veljko Kajtazi** u ime romske manjine. **Franjo Habulin** predstavljao je Savez antifašističkih boraca i antifašista. Nazočili su i drugi uzvanici, diplomatski pred-

stavnici, kao i predstavnici političkih stranaka, institucija, udruga i gradova.

U sklopu komemoracije izveden je prigodni glazbeni program, čitani su ulomci iz svjedočanstava preživjelih zatočenika te predvođene molitve u ime pravoslavnih, židovskih, katoličkih i islamskih vjernika. Program na komemoraciji vodili su studenti zagrebačke Akademije dramskih umjetnosti koji su istaknuli da se okreće novo poglavlje u komemorativnoj praksi utemeljeno na obra-

zovanju, istaknuvši porast broja školskih grupa iz Hrvatske koje posjećuju Spomen-područje Jasenovac. Do kraja kolovoza ove godine Jasenovac će posjetiti učenici 81 škole.

»S posebnim pijetetom prisjećamo se svih koji su ovdje stradali od ustaških vlasti, doživjeli užasne progone, ne samo u ovom, već i u svim drugim logorima u Hrvatskoj i široj regiji«, rekla je ministrica kulture i medija **Nina Obuljen Koržinek**.

Predsjednik Sabora Jandroković i premijer Plenković položili su vijence i ispred spomen-ploče na romskom groblju Uštica.

Pri kraju Drugog svjetskog rata, 22. travnja 1945. godine, 600 od 1.073 preostalih jasenovačkih logoraša krenulo je u proboj, a do slobode ih je došlo nešto više od 100. Preostali logoraši, koji zbog

nemoći i bolesti nisu sudjelovali u proboju, ubijeni su i spaljeni zajedno s logorskim objektima.

U 1.337 dana postojanja logora ubijeno je, po do sada utvrđenim podacima, više od 83.000 ljudi. Tijekom gotovo četiri godine postojanja ustaški logor Jasenovac bio je mjesto patnje, stradanja i boli za mnogobrojne zatočenike, muškarce, žene i djecu, Srbe, Rome, Židove, ali i političke zatočenike, Hrvate, Bošnjake, Slovence te pripadnike drugih naroda.

Predsjednik Milanović i premijer Plenković u Jasenovcu prvi su se puta našli na istom mjestu nakon Knina i obljetnice vojno-redarstvene akcije *Oluja* prošle godine, kada su se ignorirali, te prvi put uoči najavljenog sastanka Vijeća za obranu, koji bi trebao biti održan u svibnju. Prilikom dolaska u Jasenovac, a uoči početka komemoracije, premijer i predsjednik rukovali su se te zajedno predvodili kolonu sjećanja.

U Srbiji se 22. travnja obilježava kao Dan sjećanja na žrtve Holokausta, genocida i drugih žrtava fašizma u Drugom svjetskom ratu.

H. R.

Drago Hedl, novinar i književnik

Bojim se da umjetna inteligencija ne postane i urednik

*Bojim se da onaj tko bude upravljao umjetnom inteligencijom može ju napraviti tako da točno prepozna do koje se mjere može ići u nekom komentaru u nečiju korist ili na nečiju štetu i da kroz takav jedan rakurs onda oblikuje i javno mnijenje * Mislim da bi umjetnu inteligenciju na neki način trebalo zakonski regulirati, ali koliko će to biti moguće teško je reći zato što se stvari često otmu kontroli i idu ispred onoga što zakonodavstvo može pretpostaviti * Od novinara se traži i brzina koja gotovo da odgovara realnom vremenu, a ta brzina često dovodi do toga da se informacija, posebno ako ih je puno, ne može obraditi na kvalitetan način, a zna se dogoditi i da zbog te brzine ona bude obrađena i krivo * U nacionalnomanjinskim medijima također ima sjajnih novinara, ali oni o svojim problemima razgovaraju među sobom, a do ostatka društva teško dopiru problemi s kojima se susreću*

Intervju vodio: Zlatko Romić

» **O**no čega me je najviše strah je da u nekoj redakciji, za deset-petnaest godina, umjetna inteligencija bude moj urednik. Nije me strah ako trebam(o) napraviti reportažu jer mislim da mi ljudi to možemo učiniti bolje jer imamo osjetila koja umjetna inteligencija, uz svu svoju pamet, neće posjedovati (...) Ali, bit će zanimljivo čuti komentar umjetne inteligencije o nekom političkom događaju. Bojim se da onaj tko bude upravljao njome može ju napraviti tako da točno prepozna do koje se mjere može ići u nekom komentaru u nečiju korist ili na nečiju štetu i da kroz takav

jedan rakurs onda oblikuje i javno mnijenje, gdje će nam nametati nešto što možda i nije naš stav i neprekidno ga ponavljati kao istinu (...) Ipak, mi smo u tu rijeku zakoračili, već smo i zaplivali i mislim da će nas ta rijeka bacati i lijevo i desno, a koliko ćemo sami biti u stanju držati glavu iznad vode, to ne znam, a neću nikad ni saznati. Ali, mislim da smo u jednom procesu koji nudi ogromne izazove, ne samo kada je u pitanju naša profesija nego čovječanstvo općenito. Jer, sama spoznaja da imate nekoga tko je pametniji od vas i tko neusporedivo brže rješava probleme za koje vama treba dugo vremena pred

vas postavlja pitanje kako ćemo se svi u tome snaći. Mi znamo da i danas postoje mnogo pametniji ljudi od nas, ali su to ipak ljudi. S njima možemo uspostaviti kontakt do neke mjere. Ali, kako ćemo to uspostaviti sa strojem ili čime već bilo?»

Dio je ovo misli o umjetnoj inteligenciji u novinarstvu koje je sa sudionicima Festivala reportaže *Fra Ma Fu* koncem listopada prošle godine u Đurđevcu podijelio osječki novinar i književnik **Drago Hedl**. Njegove riječi, ma koliko na prvu djelovale proročki, potkrepljuje i današnja praksa u kojoj više nije čudno da se umjetna inteligencija koristi za ulogu spikera u televizijskim studijima, a još i više sam položaj novinara koji, osim izvještavanja, mora znati i snimati, montirati i postavljati svoje priloge na društvene mreže.

Drago Hedl, poznato je to javnosti i u Hrvatskoj i izvan njenih granica, pripadnik je stare škole novinarstva, započete još početkom osamdesetih u *Glasu Slavonije* gdje je početkom devedesetih bio i glavni urednik, dok ga, kako sam kaže, »Glavaš sa svojim naoružanim jurišnicima« nije istjerao iz redakcije. Nakon toga prelazi u *Slobodnu Dalmaciju*, pa u *Feral Tribune*, *Novi list* i *Jutarnji list* do mirovine da bi danas svoje tekstove objavljivao kao suradnik-reporter na portalu *Telegram*. Među više nagrada izdajamo onu iz 2006.: *Knight International Journalism Award* koju dodjeljuje International center for Journalists (Međunarodni novinarski centar) za serijal tekstova o zločinima nad srpskim civilima u Osijeku za vrijeme rata početkom devedesetih, a čiji je najveći dio objavio u *Feral Tribuneu*. Drago Hedl poznato je ime i u hrvatskoj književnosti, a osim krimi trilogije po kojoj je snimljena i televizijska serija, čitateljima je poznat i po biografskim romanima vezanim za njegov rodni grad: *Donjogradska obala* i *Vrijeme seksa u doba nevinosti*, te, nažalost, i po *Matiji*, dnevniku koji je pri kraju prošle godine objavljen u povodu tragične smrti njegovog sina. Budući da je razgovor s Dragom Hedlom urađen prije pada nadstrešnice na željezničkom kolodvoru u Novom Sadu intervju je manjkav za sve što se nakon toga dogodilo u Srbiji, a o čemu bi sugovornik zacijelo imao što reći. Pa ipak, i sama umjetna inteligencija dovoljno je izazovan pojam za početak razgovora s jednim od najboljih novinara u Hrvatskoj.

► **Koliko je, po Vašem mišljenju, sam razgovor, a napose način na koji se vodi o umjetnoj inteligenciji u novinarstvu, zapravo plod iskonskog straha od nepoznatog u čovjeku?**

Poznato je, naravno, da se ljudi uvijek boje nečega novoga. Naime, sigurni smo u ono što znamo, ali smo uvijek oprezni kada je potrebno napraviti iskorak i ući u područje koje nam nije poznato. To se događa kroz povijest, valjda otkad je izumljen kotač pa nadalje jer su uvijek bili zazori prema nečemu novom. Ja sam devedesete godine radio kao glavni urednik *Glasa Slavonije* i u tadašnjoj državi bili smo prva redakcija koja je potpuno kompjutorilizirala proces proizvodnje novina i znam koliko je bio otpor ljudi da se ne ide u to. Neki su čak išli toliko

daleko da su govorili kako su dobijali svrab od tipkovnice, a zapravo je bila riječ o prirodnom otporu ljudi prema novome. Tako mislim da je i sada, posebno kod novinara: zaziremo od umjetne inteligencije misleći da će nam ona oduzeti posao, smanjiti nam kreativnost i da će raditi umjesto nas. Osobno sam oprezan oko ovoga pitanja, ali sam isto tako i siguran da će umjetna inteligencija donijeti i puno toga dobrog, i to ne samo kada je u pitanju novinarstvo nego općenito. Ali, u svakom izumu, a tome je najbolja potvrda **Nobelov** dinamit, postoji i dobra i loša stvar. Nažalost, obično i najčešće nadvaladaju one loše. Nobel je to shvatio pa je kao nekakvu vrstu pokajanja novac koji je zaradio ostavio jednoj fondaciji koja je i danas jedna od najuglednijih koju netko može dobiti iz područja znanosti i književnosti.

► **Upravo poradi iskustava kakvo ste naveli, smatrate li da postoje mehanizmi koji bi preventivno mogli utjecati na zlouporabu umjetne inteligencije koja je već prisutna u različitim područjima života?**

Mislim da bi umjetnu inteligenciju na neki način trebalo zakonski regulirati. Ali, koliko će to biti moguće teško je reći zato što se stvari često otmu kontroli i idu ispred onoga što zakonodavstvo može pretpostaviti. To vidim otprilike kao i kada nekakav virus napadne računalo, pa se tek nakon toga traži antivirus za njegovo uklanjanje. Drugim riječim, mislim da mi nemamo unaprijed predviđeni odgovor za pojavu nekakvog »virusa« u području umjetne inteligencije, pa samim tim nemamo niti »protuotrov« za njega. Osobno mi je drago što neću imati puno posla s njom. Jest da je ona već i sada prisutna, ali ja sam pri kraju svoje novinarske karijere. Ipak, iako ne vjerujem u zagrobni život, volio bih kada bi mi za nekih pedesetak godina netko omogućio da na pet minuta samo »zavirim« i vidim u kom je pravcu sve to otišlo.

► **Namjesto »zavirivanja« u zagrobnom zamisliti možete i u stvarnom životu. Recimo, što mislite da će umjetna inteligencija donijeti dobrog u novinarstvu?**

Prije svega, donijet će nam to da ćemo puno brže moći provjeriti neke podatke nego što je to slučaj sada. Također, mislim i da ćemo se u svakodnevnom radu moći osloniti na zavidnu količinu informacija koje umjetna inteligencija posjeduje a mi ne. Radit ćemo možda brže... Mada, i to je relativno. Znaite, mi stalno mislimo da nam tehnologija omogućuje lakši život i više slobodnog vremena, a vidimo da to nije tako. Novine su i prije 20-30 godina svakoga jutro bile na kiosku, ali je njihov tehnološki proces bio puno kompliciraniji i dugotrajniji nego što je to danas. Pa ipak, vidite i sami da ni danas nemamo ništa više vremena u odnosu na ranije, bez obzira na to što uz sebe imamo pametne mobitele koji rade poslove za nas. Ali, vidite i koliko nas upravo ta brzina zatrpava novim poslovima koji su ranije bili nezamislivi. Unatoč tomu, mislim da će umjetna inteligencija kada je novinarstvo u pitanju, omogućiti alate uz čiju ćemo pomoć još lakše dolaziti i do informacija, ali i do provjere podataka o njima i da će to biti alat koji će nam koristiti na način kao što nam

to koristi Google ili bilo koja druga tražilica ili platforma.

Vi ste umjetnu inteligenciju usporedili s umjetnim cvijećem. Što pod time podrazumijevate?

Da, rekao sam da bi se reportaža koju bi napisala umjetna inteligencija mogla usporediti s umjetnim cvijećem. Kada pogledate buket umjetnih i pravih ruža, može vam čak djelovati da su boje na umjetnim ružama življe i jasnije, da su njihove latice pravilnije i neoštećene. Riječju: da djeluju savršeno. Ali, i pored toga, odmah će svima biti jasno da one nisu žive nego da su umjetne. I pored toga, i danas postoje ljudi koji više vole imati umjetni namjesto prirodnoga cvijeta u vazi. Tako isto mislim da bi i ukus čitatelja i njegova razina medijske pismenosti mogli biti zadovoljeni proizvodom umjetne inteligencije, jer neće minuciozno tražiti pukotine u nekim podacima. Za razliku, recimo, od teksta koji će napisati iskusan novinar koji ima i onu »književnu žicu«, jer je upravo reportaža novinarska forma koja je najbliža književnosti. Dakle, pitanje je kako će se budući ukus formirati i tko će ga formirati.

► Što mislite, tko će se u tom procesu brže snaći: oni površni i neobrazovani, ali zato snalažljivi, ili oni obrazovani, ali zato sa skrupulama?

Nebrojeno puta sam se u poslu koji radim dugo vremena uvjerio u to da većina ljudi zapravo samo pročitati naslove i eventualno podnaslove i onda na osnovu toga zaključuju što u tekstu piše. Nažalost, često se događa da naslov ne odražava bit onoga što je u tekstu, jer je on izvučen na osnovu neke duhovite ili nebitne rečenice s ciljem da dobije što više pregleda i lajkova. I mi smo u *Feralu* imali neku svoju poetiku naslova, ali znamo i da je *Feral* bio specifičan satirično-politički list. Strah me je te površnosti kod ljudi, a to odražava i njihov način života. Malo je vremena, bez obzira na tehnologiju koja nam ga navodno »daje više« za nekakvo vlastito učenje ili zanimanje. Bojim se da površnost dominira. Dovoljno je da pogledate način na koji ljudi danas komuniciraju. Uglavnom se to svodi na mobitele, poruke pune emotikona i bez pravoga razgovora. To nas je dovelo do toga da ljudi sve više postaju polupismeni, jer nas ta brza komunikacija »tjera« na to da jedan emotikon zamjenjuje rečenicu ili više njih. Možda zato što sam staromodan, ali mene to žvircira.

► Kako gledate na to što se danas od novinara traži da, osim što napiše tekst, »umije« i fotografirati, montirati i postaviti ga i na društvene mreže? Koliko to opterećuje novinara i kvalitetu onoga što (u)radi?

To sigurno opterećuje i novinara i novinarstvo. Znamo kako je to ranije bilo, a postoji još i danas: kada se radio neki televizijski prilog, došao je novinar, snimatelj, tonac i osvjetljivač. Dakle, četiri čovjeka za jedan prilog. Tako je ranije bilo i sa mnom: kada sam radio reportaže, putovao je fotoreporter. On je snimao, a ja sam se bavio upijanjem onoga što vidim, razgovarao s ljudima i prikupljao činjenice do kojih sam došao, pri čemu bih još fotoreporteru zamolio da snimi nešto što će biti u fokusu mog budućeg teksta. Danas, manje-više, urednici od novinara zahtijevaju i da napravi fotografiju, a teško je naći osobu

koja istodobno može biti i dobar novinar i dobar fotoreporter. Jer... nemaju svi novinari oko za fotografiju kao što ga imaju oni koji su plaćeni za taj posao. I kada se usporedi moja snimka s onom koju napravi profesionalni fotoreporter, tek onda se vidi kolika je razlika i koliko novinarstvo u tom segmentu gubi. Od novinara se traži i brzina koja gotovo da odgovara realnom vremenu, a ta brzina često dovodi do toga da se informacija, posebno ako ih je puno, ne može obraditi na kvalitetan način, a zna se dogoditi i da zbog te brzine ona bude obrađena i krivo. Puno toga, nažalost, pada na pleća novinara, a ono što je posebno pogubno za novinarstvo jest činjenica da sve manje redakcija sebi može priuštiti da ima dvatri, pa čak i samo jednoga istraživačkog novinara kome će dati tjedan-dva da se ozbiljno pozabavi određenom temom tako što će je temeljito istražiti i na koncu obraditi. To je skupo, redakcije nemaju dovoljan broj ljudi i onda se posao obavlja na brzinu i površno što se, naravno, odražava i na kvalitetu.

Strah me je te površnosti kod ljudi, a to odražava i njihov način života. Malo je vremena, bez obzira na tehnologiju koja nam ga navodno »daje više« za nekakvo vlastito učenje ili zanimanje. Bojim se da površnost dominira. Dovoljno je da pogledate način na koji ljudi danas komuniciraju. Uglavnom se to svodi na mobitele, poruke pune emotikona i bez pravoga razgovora. To nas je dovelo do toga da ljudi sve više postaju polupismeni, jer nas ta brza komunikacija »tjera« na to da jedan emotikon zamjenjuje rečenicu ili više njih. Možda zato što sam staromodan, ali mene to žvircira.

► Kako, u širem kontekstu u odnosu na rečeno, gledate na nacionalnomanjinske medije: kao na one koji se trebaju baviti uglavnom temama vezanim za svoju zajednicu ili pak na medije koji se, bez obzira na jezik na kom se obraćaju, trebaju inkorporirati u društvo i pisati o temama koje su od općeg interesa?

Mislim da bi idealno društvo bilo ono u kom manjinski listovi ne bi bili potrebni jer bi pripadnici nacionalnih manjina imali pravo da kroz *mainstream* medije razvijaju i čuvaju svoju kulturu i običaje. Ja nisam protivnik toga da postoje listovi nacionalnih manjina, ali bi mi bilo draže da glas ljudi koji pišu za njih može doprijeti dalje. U nacionalnomanjinskim medijima također ima sjajnih novinara, ali oni o svojim problemima razgovaraju među sobom, a do ostatka društva teško dopiru problemi s kojima se susreću. Možda bi bilo dobro kada bi novinari koji pišu za manjinske listove svoje tekstove mogli plasirati i u medije na većinskom jeziku i da s tim pitanjima bude upoznata šira javnost i, naravno, političari kojima su usta obično puna kada je riječ o pravima manjina, ali to u praksi često ne pokazuju. Uzmimo, primjerice, *Novosti* u Hrvatskoj

gdje rade sjajni novinari i koje rado čitam: imate ljude iz većinske zajednice koji ih također podržavaju, ali ima i onih koji ih ne podržavaju pa čak i smatraju opasnim po državu. Ja zaista ne znam kako to nekih pet posto Srba može biti opasno po državu i ugroziti većinu. To su smiješne stvari, ali to su takvi ljudi: iz nekakvih svojih političkih interesa moraju imati neprijatelja.

► **Tko takvo stanje generira: politika ili su društveni odnosi jednostavno takvi?**

Ja mislim da je politika ta koja kreira postojeće odnose u društvu. Nakon raspada Jugoslavije bio sam puno puta u Beogradu, u kom imam puno prijatelja i poznanika, i nikada nisam doživio nijednu neugodnost. Mislim da ljudi normalno komuniciraju kada tu komunikaciju ne počne usmjeravati politika. Politika je ta koja ju začas poremeti i napravi od ljudi neprijatelje. Ima jedna vrlo dobra »definicija« jednoga britanskog novinara koji je na vrlo slikovit način objasnio raspad Jugoslavije i rat koji se tim raspadom dogodio. On je rekao da su taj rat započeli ljudi koji su se jako dobro poznavali, a onda ga prepustili ljudima koji se međusobno nikada nisu vidjeli. Mi se danas vidimo možda prvi put i zašto bismo jedno drugome bili neprijatelji samo zato što dolazimo iz različitih sredina. Ne moramo se mi slagati u svemu, kao što se ljudi i inače svakodnevno ne slažu u svemu, ali doživljavati zbog toga drugoga neprijateljem, jednostavno nije normalno. Dakle, politika je ta koja ljudima manipulira. Najtragičniji

primjer bio je **Hitlerov** odnos prema Židovima, a na mnogim mjestima vidimo da ni danas nije bolje.

► **Po motivima Vaša tri romana Hrvatska televizija snimila je seriju od 12 epizoda *Šutnja*, koja je emitirana prije tri godine. Budući da su i romani *Izborna šutnja*, *Ispovjednikova tajna* i *Kijevska pileтина* motivirani istinitim događajima u Osijeku, kako je došlo do pisanja trilogije na ovu temu?**

Do toga je došlo tako što su me urednici iz Naklade *Ljevak* u Zagrebu zamolili da napišem jedan kriminalistički roman koji je, nažalost, inspiriran jednim vrlo tužnim, ružnim i teškim događajem koji se dogodio u Osijeku i o kojem sam pisao kao novinar u *Jutarnjem listu*. Riječ je o korištenju djevojčica u dobi od 12 do 14 godina iz Doma za odgoj djece i maloljetnika u Osijeku koje su neki »uvaženi« ljudi iz politike i gospodarskog života Osijeka koristili za svoje seksualne prohtjeve. To me je frustriralo jer, iako smo znali imena tih ljudi, bili smo svjesni činjenice da te djevojčice – uplašene i maltretirane od makroa koji su ih podvodili – nikada na sudu ne bi rekle ono što se zaista dogodilo. Tako je nastala *Izborna šutnja*, a budući da se uredniku dopala, tražio je da napišem i nastavak koji sam nazvao *Ispovjedna tajna* i sve je završilo *Kijevskom piletinom*. Nažalost, televizijska serija naprasno je završila jer tada je počeo rat u Ukrajini. Mi smo snimili dvije sezone *Šutnje*, bila je planirana još jedna, ali zbog rata to više nije bilo moguće.

»Stvaram prostor za glazbu koja se ne priklanja trivijalnosti«

Moj rad kroz emisije i autorske cikluse polazi od uvjerenja da glazba nije samo zabava, već put prema tišini, prema svjetlu, prema istini, kaže naša sugovornica

Muzikologinja i glazbena urednica **Gorjana Ivoković** rođena je 1970. godine u Mostaru, u, kako kaže, toplini mediteranskog juga i naslijeđu miješanih kultura. No, smatramo je Subotičankom jer je u tom gradu provela djetinjstvo i mladost, te završila osnovnu i srednju školu, uključujući i Glazbenu školu na odsjecima za violinu i glasovir.

Na studij odlazi u Zagreb, gdje i danas živi i radi. Godine 1996. diplomirala je muzikologiju na tamošnjoj Muzičkoj akademiji.

»Moj diplomski rad posvećen zaboravljenom skladatelju **Rikardu Schwarzu** nije ostao samo arhivsko štivo – postao je obvezna literatura na kolegiju Nacionalna povijest glazbe. To mi je bilo ne samo priznanje, već i potvrda da dubinska predanost i poštovanje prema prošlosti imaju svoje mjesto i u suvremenom znanstvenom diskursu«, priča ona.

Između umjetnosti i znanosti

Već za vrijeme studija uređivala je časopis *Musicus*, pisala programske knjižice za cikluse Muzičkog biennala te i prije formalne obrane diplomskog rada 1995. bila zaposlena, prema želji mentorice dr. sc. **Eve Sedak**, kao suradnica Muzikološkog zavoda. Paralelno se razvijala njezina potreba za pisanjem – osobitim spojem eseja, novinarske forme i duhovne refleksije. Iz tog razloga njezina ju je mentorica poticala na daljnji znanstveni rad, prema magisteriju. Međutim, još u studentskim danima osjećala je da njezin put neće biti striktno akademski, »već negdje na granici između umjetnosti, znanosti i slobodnog stvaralaštva«.

»Posebno dragim smatram razdoblje suradnje, od 1996. do 2002., s uglednom prevoditeljicom, književnom kritičarkom, teatrologinjom i urednicom **Gigom Gračan**, u njezinoj višestruko nagrađivanoj emisiji *Zoofon*, koja je temeljito njegovala spoj umjetničke osjetljivosti i radijskog izraza«, dodaje Ivoković.

Na radijskim valovima

Rad na Hrvatskom radiju počela je 2003., gdje i danas radi kao urednica na Drugom i kao autorica na Trećem programu:

»Tamo sam uspjela u onome što sam osjećala kao svoj prirodni zadatak – stvarati prostor za glazbu koja se ne priklanja trivijalnosti, već poštuje inteligenciju slušatelja. Moj rad kroz emisije i autorske cikluse polazi od uvjerenja da glazba nije samo zabava, već put prema tišini, prema svjetlu, prema istini«.

Godine 2009. utemeljila je autorski serijal *Eurofest* na Trećem programu Hrvatskoga radija. Serijal je nastao iz suradnje s Europskom radiodifuznom unijom i mrežom *Eurosonic*, čime je dobila pristup jedinstvenim radijskim snimkama vrhunskih europskih festivala. Emisija se profilirala kroz osobito birane glazbene portrete – uvijek s težnjom prema nečem »višem«: povezivanju kulture, duhovnosti, suvremenosti i baštine.

»Kroz više od 15 godina postojanja emisije *Eurofest* predstavljani su koncerti najistaknutijih glazbenika suvremene pop, rock i alternativne scene – ne samo sadašnjice, već i recentne glazbene povijesti. Među njima su **Paul Weller, Bryan Ferry, Dead Can Dance, Nick Cave & The Bad Seeds, PJ Harvey, Sam Smith, Florence + The Machine, Joan Baez, Francesco de Gregori, Fiorella Mannoia, Etta Scollo, Nina Simone, Coldplay, Father John Misty, Noel Gallagher's High Flying Birds, Damon Albarn, Franz Ferdinand, The National, Editors, Róisín Murphy, London Grammar, Agnes Obel, Melanie de Biasio, Melody Gardot, Madeleine Peyroux, Amy MacDonald, Katie Melua** i drugi. Uz to, emitirani su i brojni posebni ciklusi: koncerti s festivala Montreux Jazz, serijal *BBC Proms* u čast **Arethi Franklin, Nicku Drakeu** i suvremenoj filmskoj glazbi, zatim autorski niz emisija inspiriran *Biciklističkim dnevnikom Davida Byrnea*«, kaže ona.

Francuski val

Na Trećem programu vodi vlastitu emisiju *Francuski val*, usmjerenu na suvremenu frankofonsku glazbu. Riječima i glazbom crta portrete francuskih ikona kao što su **Edith Piaf, Django Reinhardt, Gilbert Bécaud, Charles Aznavour, Serge Gainsbourg, Jacques Dutronc** i **Françoise Hardy**, traga za njihovim naslijeđem u reinterpretacijama ili obradama, a veliku pozornost poklanja glazbenicima mlađeg naraštaja poput **Zaz, Jean-Michel Jarrea, Carle Bruni**, sastava *Air, Nouvelle Vague, Go-*

tan Project i mnogih drugih. Kako ističe, emisija istražuje vezu između poezije, intime i glazbe, često u delikatnim, rijetkim izvedbama. Uz to, na Drugom programu radi kao urednica u dnevnom i noćnom glazbenom programu.

»Tijekom godina sudjelovala sam u brojnim europskim glazbenim i radijskim projektima, bila uzvanicom na europskim glazbenim konferencijama u Hamburgu, Groningu i Lyonu. Poseban ponos osjećam na razdoblje kada sam producirala *live* snimke završne večeri festivala Sanremo za hrvatske slušatelje (2010. – 2012.), gdje sam prevodila tekstove i komentare, nastojeći prenijeti duh toga glazbenog spektakla.«

Također, glazbena je urednica dnevnih programa poput popularne emisije *Sport i glazba* na Drugom programu Hrvatskog radija. Tijekom karijere bila je i glazbena urednica političkog dokumentarca *Pax Americana* njezinog kolege (također podrijetlom iz Vojvodine) **Gorana Rotima**.

Glazba – duhovno dobro

Kako pojašnjava, njezino zanimanje za kulturu nikada nije bilo samo profesionalno. Prevodeći eseje velikih francuskih intelektualca i mislilaca u autorskim ciklusima poput **Barthesa**, **Perriera**, **Lyotarda**, **Butora** i **Sollersa** oblikovala je i svoj vlastiti misaoni ton – »između riječi i tišine, između pogleda na svijet i nutarnje tišine koju zahtijeva svako istinsko slušanje«.

»Kao glazbena urednica i autorica, trudim se poštovati glazbu – ne kao potrošni sadržaj, već kao duhovno dobro. Glazbene emisije koje stvaram uvijek imaju jasnu dramaturgiju, unutarnju logiku i estetsku vertikalu. Uvijek me zanimala ona nevidljiva točka gdje se glazba prestaje slušati ušima, a počinje primati srcem. U svom životu nikada nisam juri la za javnim priznanjima. Moja svrha, kako je osjećam, tiče se unutarnjeg sklada. Vjerujem da kad god čovjek služi istini – bilo u glazbi, bilo u riječi – on ulazi u tok koji je iznad njega. A ako pri tom uspije pomoći još nečijoj duši da se osjeti manje sama u svijetu, tada je taj rad imao smisla. Moje emisije i dalje traju, i još me vesele. Nastavljam služiti kroz ono što najbolje poznajem – a to je glazba koja nosi ljepotu, pamćenje, dubinu i ljubav«, kaže ona.

Subotičko naslijeđe

Iz Subotice u kojoj je odrasla ponijela je naslijeđe toga grada – njegove kulturne raznolikosti, otvorenosti i duhovne discipline.

»Odrasla sam u ozračju snažne empatije i odgovornosti prema drugome, s izraženom sklonošću prema refleksiji, introspekciji i ustrajnosti. Rano iskustvo višekulturne sredine dalo mi je sposobnost razumijevanja različitih senzibiliteta i jezika, što se kasnije pokazalo neprocjenjivim u novinarskom i radijskom poslu. Sve ono što danas smatram dobrim u sebi – ono što sam možda uspjela prenijeti i u profesionalne i u privatne krugove – sve to

upijeno je u ranim godinama života pod velikodušnim i miroljubivim vođanskim nebom. Subotica, kakvu sam je poznavala u djetinjstvu, bila je prostor u kojem su se cijenili obrazovanje, kultura, slobodne aktivnosti, sport i multinacionalna tolerancija. I zato, kad sam se preselila u novu sredinu, nisam pristala na prešutnu asimilaciju – na gubitak vlastitih etičkih i kulturnih vrijednosti, već sam nastavila njegovati ono što smatram neprocjenjivim darovima rodnog grada«.

Kako ističe, zahvalna je svojoj obitelji koja joj je na prešutan način darovala neslućenu slobodu življenja i posvećenja njezinoj najvećoj ljubavi – glazbi.

»Posebno sam zahvalna majci koja me je sa samo sedam godina upisala u Osnovnu muzičku školu – čime je počelo putovanje koje je odredilo životni poziv, sestre **Maji** koja je s neopisivom ljubavlju pratila i podržavala moj glazbeni razvoj koji je bio atipičan za našu širu familiju i time predstavljao prilično smion iskorak. Zahvalna sam i mojim prvim odgojiteljima: baki **Koleti**, njezinoj sestri

Barbari i posebno njezinom suprugu **Đuri Prekajskom** koji me je od najranijeg djetinjstva uveo u svijet glazbene umjetnosti, podučavao bečkim valcerima – plesala sam ih po prostranim sobama njihove 'folkdojčerske' kuće! Za mene je to bio pravi dvorac s nevjerovatno inteligentnim arhitektonskim rješenjima. Pazite, govorimo o prvoj polovici 20. stoljeća! Đuro mi je pripovijedao dogodovštine iz Londona gdje je kao inženjer strojarstva bio na studentskom usavršavanju i ondje doživio neviđena iskustva koja je meni, malenoj djevojčici, znao pričati kao bajke. Ta su sjećanja i danas živa. Pričao mi ih je često na engleskom i francuskom jeziku, a ujedno uputio u tajne pisanja i točnih izgovora na tim jezicima. Tako da me je nastavnica u osnovnoj školi često pozvala da ja umjesto nje održim sat engleskog jezika ili jednostavno prošećem i radim nešto korisnije. Išla sam na razna natjecanja iz geografije (srebrna medalja na tadašnjem republičkom natjecanju), iz Općenarodne obrane i društvene samozastite, iz gimnastike... Ukratko, svestranost kao usud«, priča naša sugovornica.

Odrastanje u slobodi i radosti

Njezino subotičko odrastanje, kako navodi, bilo je odrastanje u slobodi i radosti:

»Moje djetinjstvo i dani rane mladosti izgledali su ova-ko: rana jutra posvećena vježbanju na *Steinway* glasovirima prije početka nastave, nakon toga opća nastava, možda neki predah, sati glasovira, baleta, zatim probe komornog djevojačkog zbora KUD-a *Mladost* koji je vodila predivna žena **Aleksandra Saša Stipić**, a navečer (dva puta tjedno) probe simfonijskog orkestra. Magični koncerti u Velikoj vijećnici raskošne Gradske kuće. Pa ljetna druženja na bazenu Dudova šuma. Kakva radost! Bilo je tu i školskih izleta, zimovanja, vožnji biciklom do Palića, kakva divna tura u predvečerje za nadahnuće i kontemplaciju! Ali, naravno ne mogu ne spomenuti izlaskе u legendarnu diskoteku *Largo* nakon 'studioznih' šetnji po Korzu, Engelsovom ulicom, pa posjeti *Spina*, *Stare picerije*... Sve to sa svojim malim brojem prijatelja, ali s očima punim udivljenja za prelijepe i kreativne mlade ljude u Subotici, koji su uvijek krasili centar pa bili oni 'okačeni' na ogradu legendarnog Majmun placа, ili se pak prešetavali u najnovijoj garderobi iz inozemstva oko fontana ili šireg centra. I sve to u nekom magičnom ritmu, kao da se sve samo posložilo da djeca rastu u slobodi i radosti«.

Po njezinim riječima, odrastanje u Subotici tijekom 80-ih godina odisalo je suvremenosti, kulturom, građanskom pristojnošću, a u jednom trenutku i umjetničkom avangardom.

»Imala sam instinkt za prepoznavanje golemog broja darovitih mladih ljudi i djece općenito. U znanosti, umjetnosti, sportu. Zahvaljujući, naravno, njihovim roditeljima. To je bilo pravilo, a ne iznimka. To je za mene jedini pojam 'normalnosti'. Današnje parametričke zadanoosti i pritisci koji nemilosrdno oblikuju trendove dovode do besmislenih iskrivljenja i do neželjenog konzervatizma reakcionarnog tipa. U svakom slučaju, živimo u vremenima u kojem dva kraja mahnito vuku u suprotnim smjerovima i zamućuju nam i dokidaju suštinu svakodnevnog bivanja. U tom je smislu velika sreća bila roditi se baš te 1970. i prepustiti se sredini s punim povjerenjem da te oblikuje. Barem sam ja na pijedestal uzdizala sve moje učitelje, nastavnike, profesore... Što se tiče prijatelja, kao super odlikašica voljela sam pomagati onima koji su malo zapinjali... Općenito me odmalena zanimao karitativni rad, pomaganje slabijima i udomljavanje životinja.«

»Ljepota koja nadilazi riječi«

Iako je u protekla tri desetljeća Suboticu posjetila tek nekoliko puta, taj grad joj je »nepovratno darovao jedra dovoljno snažna da se ne pokidaju i pod naletom jačih vjetrova u nekim drugim sredinama među nekim stranim ljudima«.

»Povučeni način života omogućio mi je duboko unutar-nje sazrijevanje, razvijanje senzibiliteta za ono što se ne

izgovara glasno – ali je prisutno. I mogu sa sigurnošću reći kako je povremeno vraćanje u misli, arhive i sjećanja na Suboticu dio mog procesa refleksije i stvaranja. To je ono što me uvijek iznova vraća – glazbi, ljudima, riječima. To je ono zbog čega svaki projekt ima svoje srce, svoj razlog i svoju tišinu. Ponekad se pitam otkud sve to dolazi – ta potreba za skladom, za pričom, za pažljivo izgovorenim tonom. A onda se sjetim: Subotica je živa u meni, poput svjetionika koji nikada ne prestaje svijetliti, bez obzira na oluje koje život donosi. Upravo su ti prvi dodiri s glazbom, pričama, ritmovima i neobičnim arhitektonskim prostorima oblikovali moj osjećaj za harmoniju, za ljepotu koja nadilazi riječi«, navodi ona.

Vjeruje kako ono što danas radi – uređuje, piše, bira, osluškuje – nije samo posao, već nastavak jednog unutarnjeg puta koji traje od djetinjstva:

»Svaka emisija, svaki glazbeni portret, svaki detalj u izboru pjesme za određeni trenutak u eteru – za mene su znakovi povjerenja prema slušatelju i prema samoj glazbi. I možda upravo zbog te zahvalnosti prema ljudima koji su me u tišini oblikovali, i dalje vjerujem da istinska snaga ne dolazi iz ambicije, nego iz posvećenosti. Iz onog tihog, strpljivog, gotovo nevidljivog rada koji počinje iznutra – baš kao i glazba«.

Davor Bašić Palković

Prognoza tehničkih nepogoda

Sva je sreća što praznici i blagdani padaju i danima koji bi inače bili radni, jer da ne padaju tako padali bi stropovi na glave djece. Samo je, naime, činjenica da je u ponedjeljak bio drugi dan Uskrsa spasila djecu iz Osnovne škole *Karađorđe* u Saranovu (Općina Rača) da se strop s kompletnom konstrukcijom ne sruči na njih za vrijeme nastave. Da stvar bude gora, riječ je o školi čija je rekonstrukcija završena prije četiri mjeseca – dakle dva kasnije nakon masovnog ubojstva u Novom Sadu – i u što je ulupano četrdeset milijuna dinara. Da nije, dakle, bio svetac mi bismo danas na 16 žrtava u Novom Sadu i osam zbog požara u staračkom domu u Barajevu zbrajali i pobijenu i ozlijeđenu djecu u ovom šumadijskom selu zbog

toga što netko nije uradio posao renoviranja kako treba, zbog toga što je netko dao dozvolu da se nakon toga u taj objekt uđe i zbog toga što se netko na ovom poslu dobro finansijski omastio.

Gledano iz lokalne perspektive, mi još i dobro stojimo. Od masovnog ubojstva u Novom Sadu u Subotici je 1. travnja poginuo jedan šezdesetpetogodišnji radnik kada se na njega obušila veća količina zemlje na gradilištu u blizini željezničkog kolodvora, a istoga dana – prema neslužbenim informacijama – na gradilištu u Kumičićevoj ulici ozlijeđen je još jedan radnik koji je završio u subotičkoj Općoj bolnici. Istraga je, naravno, u tijeku.

Za to vrijeme svakodnevno se normalno odvijaju ne-normalne stvari. Kamere sugrađana svako malo zabilježe otpala vrata na autobusima novoga prigradsko-gradskoga prijevoznika, kratere na tek zakrpljenim cestama ili biciklističkim stazama ili pak ono što je posebno atraktivno Subotičanima: anomalije na podvožnjaku iza Nove općine. Nakon što je **Jugoslav Ivić** svojim video uratcima otkrio pukotine na tek izgrađenom mostu i »majstore« kako ih jesenas popunjavaju pur-pjenom, podvožnjak je postao pravi hit za snimanje. Više je osoba, naime, na vlastite zidove društvenih mreža okačilo napuknuća na zidovima tijekom cijele dužine podvožnjaka, od nekadašnje Bašte Doma JNA pa skoro do *Lidla* i radnike kako ih – baš kao da je riječ o grafitima – premazuju sličnom bojom kako ogoljene

pukotine ne bi zjapile u lica prolaznika. Rezultat nakon toga prije bi se mogao promatrati kao neocijenjeni rad avangardnog umjetnika negoli kao stručna sanacija nestručno urađenog posla, jer su zidovi izbrazdani dugim i krivudavim linijama koje bi više odgovarale nekom suvremenom kavezu s tigrovima u zoološkom vrtu negoli ključnoj prometnici u gradu. Ali... možda je baš i najbolje ovako kako izgleda jer upravo te tigraste linije na zidovima ne samo da govore o kakvom ekonomskom tigru je ovdje riječ nego služe i kao opomena onima koji ispod podvožnjaka svakodnevno prolaze. Dok se na nekoga ne sruči.

U međuvremenu pokazalo se i da je priča predsjednika **Aleksandra Vučića** o tome da željeznička stanica u Subotici neće biti otvorena dok na njoj ne budu i natpisi na mađarskom bila zapravo samo obična verbalna pur-pjena kojom su se začepljavali mnogo veći problemi. Natpisi na mađarskom su postavljeni, ali putnici karte za Sombor ili pak za Segedin i dalje kupuju u »bodi« ispred kolodvora dok su vrata na glavnom ulazu – kao uostalom i u cijeloj zgradi i na cijelom kolodvoru – zamandaljena do daljnjeg. Obećanja da će željeznički promet na relaciji Subotica – Novi Sad biti otvoren samo da se postave natpisi na mađarskom, pa onda u prosincu, pa eventualno veljači ove godine... za ovih pol godine isparila su kao i dim lokomotive čija su se usta punila ugljenom. Niti vlakovi prometuju, niti putnici mogu na veći dio kolodvora niti netko od nadležnih (tipa: **Goran Vesić**) o tome više i priča.

A i kako bi pričao kada je grad iz dana u dan opterećen problemima od kojih ne znaš koji je veći: da li ustašama koje bi opet da ruše našu Srbiju (**Stevan Bakić**), glasnom manjinom koja terorizira tihu većinu (**Bálint Pásztor**) ili pak nevoljama **Veljka Vojnića** da objasni je li on muz... direktor *Naše radosti* i ako nije u kakvom svojstvu jeste. Realno gledajući – uz dekane, te bitange i fukare, i one koji se vole lupati po guzi i općenito biti na gomili – to su zaista veći problemi od onih hoće li se zid sručiti na tebe dok prolaziš biciklom ili pak pitanja dokle će izdržati most na Segedinskoj cesti. Jer, kao što je poznato, rješenje za ove tričarije već postoji samo ga još nitko nije objelodanio: u informativne emisije – zajedno s prognozom vremena i biometeorološkim uvjetima – uvrstiti i prognozu tehničkih nepogoda u kojoj bi se građane – po načelu žutog, narančastog i crvenog alarma – informiralo gdje će danas biti pukotina na novoizgrađenoj cesti, koji će se novi most odroniti, koji će objekt zbog neispravnih instalacija izgorjeti i u kojoj će se tek renoviranoj učionici sručiti strop. Mogućnost greške u odnosu na kolege meteorologe vjerojatno bi bila manja.

Z. R.

Uređenje Sotskog jezera

Kutak za uživanje u nacionalnom parku

»Volim raditi korisne stvari i nije mi žao uložiti sebe u nešto lijepo. Motivirala me i želja da djeca na selu imaju isto što i djeca u gradu: mjesto za igru s drugačijim sadržajem«, kaže Radojica Puač

Na najzapadnijem dijelu Fruške gore u blizini mjesta Sot, desetak kilometara od Šida, na magistralnoj cesti Šid – Ilok, nalazi se Sotsko jezero. Umjetno akumulacijsko jezero nastalo je 80-ih godina prošloga stoljeća i pripada Nacionalnom parku Fruška gora. Zbog prelijepog prirodnog ambijenta mnogi ga svrstavaju u jedno od najljepših fruškogorskih jezera. Omiljeno je mjesto ljubitelja prirode, ne samo mještana šidske općine nego i onih iz udaljenijih mjesta. Danas je ovo mjesto još ljepše i omiljeno je mjesto za boravak, posebno najmlađih, a sve zahvaljujući grupi entuzijasta. Sa željom da Sotskom jezeru povrate stari sjaj, osiguraju uvjete za odmor i rekreaciju, napose najmlađih, grupa mještana Sota, Šida i okolnih mjesta odlučila je prije nekoliko godina pokrenuti akciju, najprije čišćenja jezera i obale, a zatim i postavljanja dječjeg igrališta s ljuljaškama i klackalicama na travnatoj površini. A to je bio tek početak.

Danas je obala Sotskog jezera obogaćena i drugim sadržajima pogodnim za odmor i rekreaciju, kako odraslih tako i djece.

Ideja je potekla od **Darka Mitrova** iz Šida prije pet godina. Ima svoju vikendicu na jezeru i tamo često dolazi pecati. Pokrenuo je kampanju za prikupljanje sredstava

i ubrzo mu se pridružio mještаниn Sota **Radojica Puač**, a zatim i drugi mještani. Osnovano udruženje *Uredimo Sotsko jezero* i aktivnosti su počele. Budući da je Sotsko jezero u vlasništvu Nacionalnog parka Fruška gora, pokretači akcije stupili su u kontakt s njima. Uz pomoć njihovih zaposlenih uklonjeno je brojno raslinje i šibljе s pristupnog puta ka jezeru i s obale, a dobili su i vreće za odlaganje smeća. Tim radovima službeno je započelo uređenje Sotskog jezera, a preko Facebook stranice

Uredimo Sotsko jezero pokretači ove akcije svakodnevno izvještavaju o iznosu prikupljenih sredstava te pozivaju i druge da im se priključe.

»Uz pomoć dobrih ljudi i nekoliko tvrtki prikupili smo iznos od 12.600 eura i kupili traktor. Do sada smo izgradili mobilijar za najmlađe, *Štrumpf selo*, kazalište na otvorenom *Cvrčak i mrav*, drveni traktor za djecu, društvenu igru *Čovječe ne ljuti se* od drveta za obitelji s djecom i ostale rekvizite za ugodan boravak u prirodi. Redovito tijekom cijele godine sakupljamo smeće od sela do graničnog prijelaza, a uz pomoć Općine Šid osiguran je grebani asfalt za put oko jezera. Također, redovito kosimo. Nekolicina nas se okuplja s trimerima i kosi raslinje kako bi posjetiteljima učinili boravak ugodnijim i ljepšim«, kaže Radojica Puač, koji je izradio i sve mobilijare za djecu od drveta.

»Volim raditi korisne stvari i nije mi žao uložiti cijelog sebe u nešto lijepo. Motivirala me i želja da djeca na selu imaju isto što i djeca u gradu: mjesto za igru s drugačijim sadržajem. Jedino što tražim je da ljudi poštuju to što radimo, da ne bacaju smeće na sve strane, da nam izađu u susret, sudjeluju u akcijama i doniraju za košnju. Travu kosimo nekoliko puta godišnje i trošimo puno novca na gorivo«, ističe Puač.

A kad se rade akcije, skupi se 30-ak ljudi. Do sada je na obali jezera održano nekoliko humanitarnih akcija. Jedna od akcija bila je i »Pasuljče za traktorče«. Žene su kuhale grah i bojile *Štrumpf selo*. Još jedna humanitarna akcija planirana je poslije 1. svibnja. Plan je prodaja kobasica palačinki kako bi se prikupila sredstva za gorivo za košnju. Većoj posjećenosti pridonijelo je uređenje jezera. Kako kaže naš sugovornik, osim obitelji s djecom s područja općine Šid, posjetitelji dolaze iz Beograda, Rume, Srijemske Mitrovice i iz susjedne Hrvatske.

»Želim pohvaliti ove ljude koji su s puno ljubavi i entuzijazma ušli u posao uređenja ove prekrasne prirode. Ovo je prava oaza. Osim prirode, ovo mjesto danas je omiljeno odredište najmlađih. Rijetkost je vidjeti ovako uređen prostor za djecu u prirodi. Pohvalio bih ove ljude koji su inicirali uređenje, njihov rad i trud«, kaže **Dalibor Čupić** iz Rume.

S. D.

REŽIJA:
Marjan Kiš

Stipanova princeza

TEKST:
Marjan Kiš

MINISTAR STIPAN - Darko Berati, MINISTAR ĐUKA - Srđan Matković
KRALJ PUSTINJE - Dušan Ivic, KRALJICA MAJKA - Julijana Lajić
PRINCEZA NADINA - Anđela Spasojević, KEMAL PAŠA - Zoltan Baka
LEJLA PAŠETA - Dajana Kiš Đorđević, ŠEJLA PAŠETA - Adrijana Ivandekić
ZULEMA - Nada Tutnjević, AJŠA - Sanela Salihović, AIDA - Jovana Vojnić Jandrić
TELAL MUJO - Damir Horvatović, RUZMARIN - Stevan Kostić,
COCO - Luka Sudarević, TALIBAN - Luka Đorđević

27.04. 19:30h
Narodno kazalište u
Subotici
(scena Jadran)

SLOŽITE KOCKICE U ODGOJU VAŠE DJECE

Upis u vrtiće:
1. IV. – 30. IV. 2025.

JASLICE
VRTIĆ
OSNOVNA ŠKOLA
SREDNJA ŠKOLA

SLOŽITE KOCKICE U ODGOJU VAŠE DJECE

Upis u osnovne škole:
1. IV. – 30. V. 2025.

JASLICE
VRTIĆ
OSNOVNA ŠKOLA
SREDNJA ŠKOLA

SLOŽITE KOCKICE U ODGOJU VAŠE DJECE

Upis u srednje škole
slijedi nakon završnih
ispita „Male mature“.

JASLICE
VRTIĆ
OSNOVNA ŠKOLA
SREDNJA ŠKOLA

Darko Peka na čelu HKPD-a Stjepan Radić iz Novog Slankamena

Najmlađi predsjednik najstarije hrvatske udruge

»Biti predsjednik najstarije hrvatske udruge u Vojvodini za mene je velika čast i odgovornost. Ujedno, kao najmlađi predsjednik u povijesti udruge dugoj više od 120 godina to doživljam i kao veliki izazov«, kaže Darko Peka

Hrvatsko kulturno-prosvjetno društvo *Stjepan Radić* iz Novog Slankamena najstarija je hrvatska udruga u Vojvodini. Osnovana je 1902. godine u zgradi Hrvatskog doma s ciljem očuvanja kulturne tradicije i običaja Hrvata iz Srijema. Nakon višegodišnje stanke udruga nastavlja rad s novom mladom upravom. Na izornoj skupštini, koja je održana 16. ožujka, za novog predsjednika udruge izabran je **Darko Peka**. Rođen je 1999. godine u Zemunu, a odrastao je i živi u Novom Slankamenu. Iako je završio za kuhara, njegova istinska strast i ljubav je fotografija kojom se bavi i od koje živi. Kako kaže, odrastao je u duhu poštovanja svojih korijena što ga je potaknulo na aktivno sudjelovanje u radu udruge.

»Očuvanje vlastitog identiteta, vjere i običaja ključno je za svaki narod. Suradnik sam Srijemske biskupije gdje kroz fotografiju i pisanu riječ dokumentiram značajne događaje, čime doprinosim očuvanju naše duhovne i kulturne baštine. Na tim poljima želimo dokazati da nas ima, da postojimo. Dva događaja koja sam zabilježio svojim objektivom zauvijek će ostati u mom srcu. To je 300. godišnjica svetišta Gospe Tekijske koja je bila 2016. godine i rujna 2024., kada smo imali gosta kardinala **Pietra Parolina** na istom mjestu«, kaže Peka.

Mlad motivirani tim

Nakon nekoliko godina stanke u radu nedavno je održana Skupština HKPD-a *Stjepan Radić* na kojoj je izabran novi Upravni odbor i predsjednik.

»Posljednju aktivnost imali smo 2020. godine. Dogodilo se to zbog smjene generacija. Stariji su se povukli i nisu imali više snage ništa organizirati, a mladi nisu bili spremni preuzeti odgovornost. Sada smo okupili motivirani tim, većinom roditelje djece koji žele ostaviti nasljeđe budućim generacijama, uz potporu i iskustvo dva starija člana Upravnog odbora koji su dio života ostavili u udruzi od njegovog ponovnog osnivanja 2002. godine i uz pomoć ostalih članova. Vjerujem da ćemo zajedničkim snagama postići zapažene rezultate. Kao najmlađi predsjednik u povijesti

udruge dugoj više od 120 godina to doživljam i kao veliki izazov. Svjestan sam koliko truda i organizacije ova funkcija zahtijeva, ali uložiti ću sve svoje znanje, vrijeme i energiju da opravdam povjerenje koje mi je ukazano. Uvijek sam surađivao s drugim udrugama. Slankamen i Golubinci, primjerice, povezani su rodbinskim i prijateljskim vezama. Vjerujem da samo zajedničkim radom svih hrvatskih udruuga, ali i drugih naroda, možemo predstaviti svoje bogatstvo običaja i identiteta«, kaže Peka.

Udruga koristi zgradu Hrvatskog doma, koja je 2021. godine uknjižena kao vlasništvo države, a HKPD *Stjepan Radić* samo je korisnik prostora iako je Društvo zgradu kupilo 1938. godine.

»Hrvatski dom u Slankamenu kupljen je od **Mirka Kumpfa** 1938. godine. To je naš ponos. Gradili su ga naši djedovi i pradjedovi. U to vrijeme to nije bilo lako. Iako država danas upravlja imovinom Hrvatskog doma u svoje ime, što nam stvara određene pravne poteškoće, to nas ne sprječava da tu stvaramo i radimo. Prostor je veliki i solidno očuvan, ali zahtijeva i značajnu rekonstrukciju. Prioritet nam je rješavanje imovinsko-pravnih pitanja, a zatim i obnova prostora. Hrvatski dom i naše Društvo imaju izuzetnu povijesnu vrijednost, kako za Slankamen tako i za cijeli Srijem. Koga god od starijih ljudi da pitate za Hrvatski dom u Slankamenu, veliki dio će reći da se tu dolazilo na igranke prije 40-50 godina. Što su sada za mlađu populaciju društvene

mreže i klubovi, to je nekada za njih bio Hrvatski dom u Slankamenu. Tu su dolazili ljudi sa svih strana, bez obzira na vjersku ili nacionalnu pripadnost. Ljudi pružaju podršku i nadamo se da će se sve više njih aktivno uključiti kada vide da ponovo gradimo nešto vrijedno i značajno za naše selo», kaže Peka.

Sekcije i vraćanje starih manifestacija

Želja novog Upravnog odbora je pokretanje rada nekoliko sekcija.

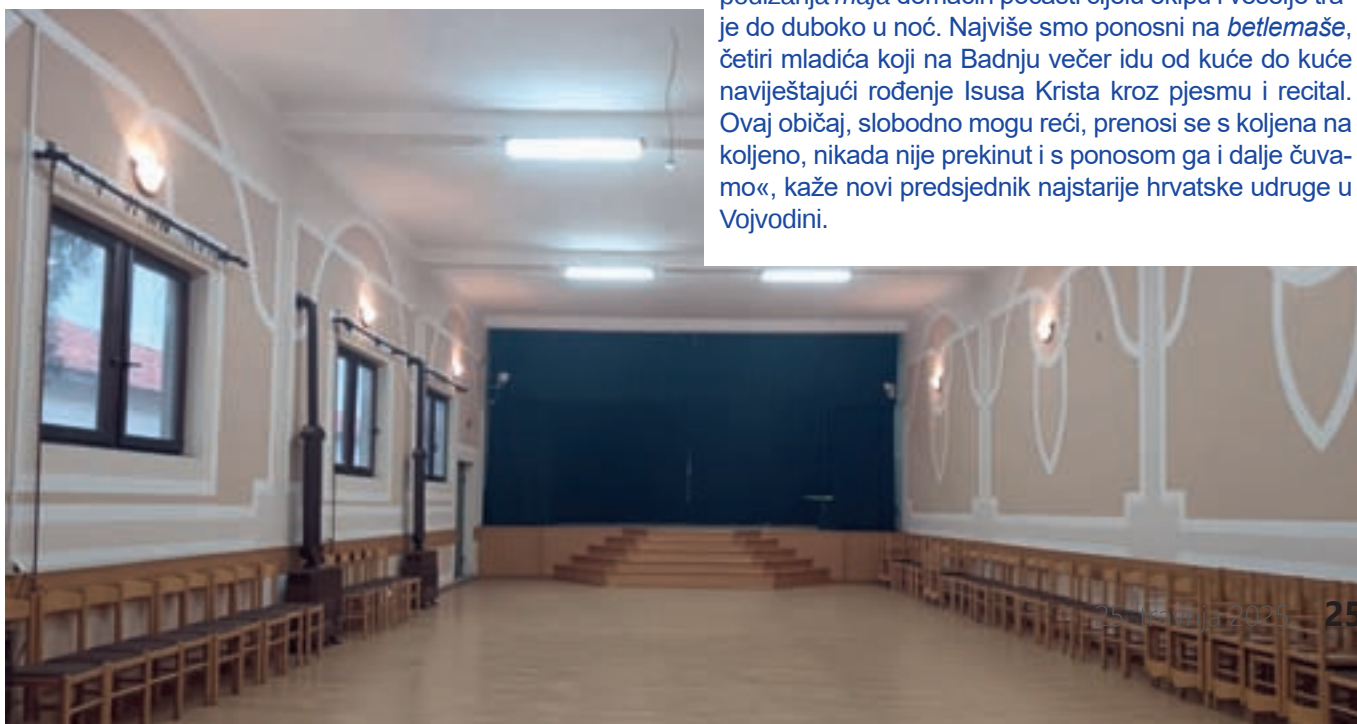
»U planu nam je formiranje pjevačkog zbora koji bi njegovao pjesme o Srijemu i Slankamenu. Također, imamo 15 tamburaških instrumenata i nadamo se da ćemo u budućnosti ponovno pokrenuti tamburašku sekciju. Nekada su se u Slankamenu održavali maskenbal, *Miholjski koncert*, *Berba bal* i mnoge druge manifestacije. Planiramo ih oživjeti. Ove godine počinjemo uskrsnim druženjem na drugi dan Uskrsa. Organizirat ćemo blagoslov prostora, djeci podijeliti paketiće te organizirati druženje za sve. *Miholjski koncert*, posvećen zaštitniku sela sv. Mihaelu, bit će središnji događaj, a održat će se posljednjeg vikenda u rujnu», kaže novi predsjednik.

Sredstva za rad društva osiguravaju putem natječaja Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

»Planiramo se prijaviti i na druge natječeaje, prije svega iz Hrvatske. Ono što sada trenutno za Suboticu i sjeverni dio Bačke znači Matica, to je za Srijem nekada bio upravo Hrvatski dom u Slankamenu. Cilj nam je urediti ga da bude funkcionalan, moderan i otvoren za sve članove zajednice. Da to bude jedna kulturna institucija, koja će okupljati sve ljude dobre volje. Danas, uz energiju mladih i potporu starijih članova, koji su godinama bili nositelji rada, nadamo se da ćemo rad udruge podići na višu razinu i vratiti mu mjesto koje zaslužuje u srcima bivših i sadašnjih Slankamenaca. Iz ove udruge potekao je pjesnik **Ivan Bonus**. Bio je voditelj mnogih sekcija u našoj udruzi i ostavio je puno traga. Zbog svih ljudi koji su ostavili dubok trag, zbog naše djece, ne smijemo dopustiti da se Društvo ugasi», kaže na kraju razgovora Peka.

S. D.

»**S**lankamen je bogat tradicijom i mnogi običaji i danas žive. Jedan od njih je okupljanje i pucanje kokica na Veliki četvrtak. Ljudi se okupe oko vatre, bez muzike, u tišini, razgovarajući o Uskrsu koji dolazi. Drugi značajan običaj je podizanje *maja*. To je visoko okićeno drvo koje se postavlja ispred kuća uglednih ljudi u selu. Nekada je svaki predsjednik imao svoj *maj*: predsjednik Hrvatskog doma, mjesne zajednice, Vatrogasnog društva... Na taj bi se način iskazala važnost te osobe. Nakon podizanja *maja* domaćin počasti cijelu ekipu i veselje traje do duboko u noć. Najviše smo ponosni na *betlemaše*, četiri mladića koji na Badnju večer idu od kuće do kuće naviještajući rođenje Isusa Krista kroz pjesmu i recital. Ovaj običaj, slobodno mogu reći, prenosi se s koljena na koljeno, nikada nije prekinut i s ponosom ga i dalje čuvamo», kaže novi predsjednik najstarije hrvatske udruge u Vojvodini.

Trgovinski rat SAD – Kina: od 2018. do danas (II. dio)

Utjecaj na Balkan i Hrvatsku: trgovina, inflacija i investicije

SAD nisu među glavnim vanjskotrgovinskim partnerima Srbije – ukupna vrijednost srpskog izvoza u Ameriku iznosila je oko 620 milijuna eura u 2024., što čini svega oko 2% ukupnog izvoza Srbije. Najviše bi mogli stradati izvoznici guma, autodijelova, čelika i namjenske industrije

Iako se trgovinski rat primarno vodi između Washingtona i Pekinga, njegove posljedice osjećaju i manje ekonomije diljem svijeta – pa tako i zemlje Balkana. U novom valu **Trumpovih** tarifa 2025. godine države regije našle su se među pogođenima. Za razliku od Europske unije, koja je kao cjelina dobila tarifu od 20%, ili Ujedinjenog Kraljevstva (10%), balkanske zemlje svrstane su u kategoriju viših tarifa. Posebno se izdvaja primjer Srbije, koja je dobila stopu od 37% na sav izvoz robe u SAD. To je među najvišim stopama u svijetu – od europskih zemalja samo Bosna i Hercegovina (35%) i Sjeverna Makedonija (33%) bile su blizu, dok je većina drugih imala niže stope, primjerice Hrvatska (20%). Čak su i mnoge afričke i latinoameričke države prošle bolje od Srbije. Višu tarifu od 37% dobilo je svega nekoliko država (poput Laosa 48% ili Vijetnama 46%), što praktično znači da je Srbija po tretmanu svrstana u red »najnepoželjnijih« izvora uvoza za Ameriku, navodi portal *nin.rs*. Takav potez izazvao je zaprepaštenje među srpskim ekonomistima i dužnosnicima – posebno zato što je Trump tu brojku od 37% obrazložio navodnim reciprocitetom: tvrdeći da Srbija navodno primjenjuje 74% carina na američku robu (što je podijeljeno s 2 dalo 37%). Stručnjaci u Beogradu odmah su ukazali kako je ta računica besmislena, jer srpske carine na industrijske proizvode u prosjeku iznose tek 5-10%, rijetko kada do 20%. Pretpostavlja se da je Trumpova administracija u tu kalkulaciju uključila i porez na dodanu vrijednost (PDV) ili neke druge barijere, što je dovelo do nerealne brojke. Vlada Srbije je diplomatskim kanalima zatražila objašnjenje iz Washingtona zašto je baš Srbija tako oštro tretirana, no bez obzira na razloge činjenica je da nove carine predstavljaju ozbiljan udarac određenim sektorima srpske ekonomije.

Utjecaj na gospodarstvo

Izravni učinak američkih carina ogleda se prije svega kroz otežan izvoz srpskih proizvoda na tržište SAD-a. SAD nisu među glavnim vanjskotrgovinskim partnerima Srbije – ukupna vrijednost srpskog izvoza u Ameriku iznosila je oko 620 milijuna eura u 2024., što čini svega

oko 2% ukupnog izvoza Srbije. Glavna izvozna tržišta za Srbiju su Europska unija, regija CEFTA i Rusija, dok je Amerika relativno daleko. Ipak, tih 620 milijuna eura nije zanemarivo za kompanije koje plasiraju robu preko Atlantika. Najviše bi mogli stradati izvoznici guma, autodijelova, čelika i namjenske industrije – upravo proizvoda koji su do sada pronalazili kupce u SAD-u. Poskupljenje srpskih proizvoda za 37% na američkom tržištu znači da će kupci radije birati alternativne dobavljače iz zemalja koje imaju manje carine ili ih uopće nemaju. Time se srpskim tvrtkama smanjuje tržišni udio i prihodi, a moglo bi doći i do gubitka ugovora. Privredna komora Srbije procjenjuje da će ove carine »nanijeti izvjesnu štetu kompanijama čiji je izvoz dominantno vezan za američko tržište«, navodi *nin.rs*. Iskustvo iz prethodnih godina dodatno potvrđuje koliko carine mogu nauditi izvoznici. Američke carine na metal već su jednom pogodile Srbiju, nakon što su SAD 2018. uvele globalnu tarifu na čelik i aluminij (25% na čelik, 10% na aluminij), izvoz aluminija iz Srbije u SAD je drastično pao. Valjaonica aluminija *Impol Seval* iz Sevojna izvezla je 2019. godine u Ameriku aluminij vrijedan 20,8 milijuna eura (oko 8.200 tona), da bi nakon uvođenja novih carina taj izvoz u 2020. pao na jedva 2 milijuna eura. Dakle, promet je pao za preko 90% u samo godinu dana, što je izravna posljedica gubitka konkurentnosti uslijed carina (naravno, dijelom je tomu pridonijela i pandemija 2020., no stručnjaci navode da je carina bila ključni faktor – SAD su 2019. bile treće najveće tržište za srpski aluminij, a u 2020. tek devetnaesto), navodi *nin.rs*. Slična sudbina sada prijete i drugim izvoznici. Primjerice, *Fiat Srbija* (sada dio *Stellantis* grupe) planirao je da novi električni model *fiat panda* plasira i na američko tržište, no uvođenje 25% carine na uvoz automobila u SAD u sklopu Trumpovih mjera znatno otežava taj pot-hvat. Stručnjaci upozoravaju da će europski automobili zbog ovih tarifa u Americi poskupjeti i postati manje privlačni od domaćih američkih vozila, te će proizvođači iz EU vjerojatno smanjiti proizvodnju za američko tržište. To se onda neizravno odražava i na Srbiju: srpske tvornice autodijelova koje opskrbljuju velike sustave u EU mogle bi dobiti manje narudžbi, jer europski proizvođači auto-

mobila režu planove izvoza za SAD. Osim ovih izravnih i lančanih učinaka na izvoz, trgovinski rat SAD – Kina utječe na Srbiju i kroz šire makroekonomske kanale. Globalna neizvjesnost i usporavanje rasta koje izazivaju carine mogu pogoditi i Srbiju preko smanjene vanjske potražnje i investicija. Ako se ostvare predviđanja o globalnoj recesiji uslijed tarifnog rata, Srbija bi se suočila sa smanjenjem potražnje za svojim izvoznim proizvodima ne samo u Americi već i u Europi, jer bi i EU ekonomija usporila, piše *reuters.com*. To bi značilo manji rast bruto domaćeg proizvoda nego što se projektiralo prije eskalacije. Osim toga, rast cijena uvozne robe na globalnoj razini može pogurati i inflaciju u Srbiji. Carine čine uvozne inpute skupljima; na primjer, ako poskupe strojevi, oprema ili repro-

materijali iz uvoza (bilo iz Kine, bilo iz EU koja preuzima skuplje inpute), domaći proizvođači moraju podići cijene finalnih proizvoda. Tako se inflatorni pritisci mogu preliti i u Srbiju. Naravno, postoji i mogućnost da neke cijene padnu uslijed preusmjeravanja viškova – npr. kineska roba koja ne može u SAD mogla bi se nuditi jeftinije u Europi ili na drugim tržištima, piše *Bloomberg*. Ipak, za sada trgovinski rat donosi više štete nego koristi globalno gledano, pa tako i za male ekonomije.

Inflacija i strane investicije

Važno je spomenuti i utjecaj na strane investicije u Srbiju. Srbija je posljednjih godina privukla znatan pri-

ljev stranih izravnih investicija, uključujući investitore sa Zapada i iz Kine. Trenutno u Srbiji posluje više kompanija iz SAD-a – od tehnoloških centara (npr. *Microsoft*, *Oracle*, *NCR*) do proizvodnih pogona (npr. *Cooper Tire* je investirao u tvornicu guma u Kruševcu, sada u sklopu kompanije *Goodyear*). Trgovinski rat može navesti neke američke investitore da preispitaju svoje planove u Srbiji. Ako njihove matične kompanije trpe gubitke ili smatraju da poslovanje u zemlji koja je meta visokih tarifa nosi reputacijski rizik, moguće je da će biti manje skloni širenju kapaciteta ili zapošljavanju novih radnika, izvijestio je *NIN*. Slično tome, i europski investitori u Srbiji (koji ovdje proizvode za izvoz) mogli bi biti oprezniji ako se globalna trgovina usporava. Europska unija također bi se mogla geostrateški približiti Kini ako trgovinski rat s Amerikom eskalira. Neki analitičari ocjenjuju da bi EU, razočarana američkim protekcionizmom, mogla produbiti trgovinske veze s Pekingom, što bi promijenilo globalne tokove razmjene. Za Srbiju, koja je kandidat za članstvo u EU ali istovremeno njeguje bliske odnose i s Kinom, takav razvoj događaja bio bi složen – mogla bi profitirati ako se globalni tokovi preusmjere preko Balkana, ali bi i balansiranje između interesa velikih sila postalo zahtjevnije, piše *businessinsider.com*.

Cjelokupni utjecaj i konačna slika

Trgovinski rat između SAD-a i Kine pokazuje kako mjere protekcionizma jedne supersile mogu odjeknuti čitavim svijetom. Najnovije carine iz 2025. godine, koje je inicirala Trumpova administracija, predstavljaju vrhunac ove eskalacije i već su proizvele negativne posljedice po bilateralnu trgovinsku bilancu i po globalnu ekonomiju. Burze su nam kroz pad indeksa i brzi oporavak pokazale koliko je svijet postao osjetljiv na svaku najavu trgovinskih barijera – vrijednosti dionica kompanija mogu se drastično mijenjati ovisno o tvitu ili izjavi o carinama. Zemlje poput Srbije – iako geografski i ekonomski udaljene od epicentra sukoba – nisu imune na te trendove. Srpski izvoznici osjećaju konkretne posljedice kroz izgubljene poslove i manju konkurentnost u Americi, a šire gospodarstvo strahuje od neizravnih šokova kroz europske kanale i investicije. Svjetska banka i druge međunarodne financijske institucije ističu da je otvorena, predvidiva trgovina jedan od ključnih motora rasta za male ekonomije; stoga je svako narušavanje tog sustava loša vijest za razvoj. Za zemlje Balkana najbolja strategija u ovim uvjetima jest diverzifikacija – i tržišta i proizvoda – kako bi se smanjila ovisnost o bilo kojem vanjskotrgovinskom partneru. Također, jačanje regionalne suradnje i trgovine unutar Europe može ublažiti udar vanjskih šokova. Na kraju, ostaje nada da će se najveći trgovinski rat našeg doba ipak riješiti za pregovaračkim stolom umjesto daljnjom razmjenom tarifa, jer – kako je poručeno i iz Pekinga – u trgovinskom ratu nema pobjednika, a cijeli svijet može biti gubitnik.

Ivan Ušumović

*Lijepa lica dobre književnosti!
Nova knjiga u nakladi NIU »Hrvatska riječ«*

Knjiga se može nabaviti u NIU »Hrvatska riječ« po cijeni od 400 dinara.

ZKVH u DHK-u

Regionalno književno povezivanje

U sklopu obilježavanja Dana hrvatske knjige, 22. travnja u Društvu hrvatskih književnika u Zagrebu održan je program »Od Matoša, preko Benešića do Gardaša i dalje...« koji je priredio Ogranak slavonsko-baranjsko-srijemski DHK-a u suradnji sa Zavodom za kulturu vojvođanskih Hrvata iz Subotice, Društvom hrvatskih književnika Herceg Bosne iz Mostara te poduzećem *Croatika kft.* iz Budimpešte koje se bavi i nakladništvom.

Ovo je jedan od sve većeg broja programa koji povezuju hrvatske nakladnike i književne autore u Hrvatskoj i okolnim državama (književne manifestacije, sunakladništvo, predstavljanje u časopisima...). Među ostalim, u programu su sudjelovali i v. d. ravnatelj ZKVH-a **Josip Bako** i stručna suradnica u ZKVH-u **Klara Dulić Ševčić**, koja je ujedno i članica Povjerenstva za dodjelu nagrade za najbolju neobjavljenu kratku priču inspiriranu **Matoševim** djelom i životom.

Bako je predstavio rad ZKVH-a i najvažnije projekte te ustano-

ve dok je Dulić Ševčić govorila o nakladničkoj djelatnosti Zavoda i časopisu za književnost i umjetnost *Nova riječ*.

Istoga dana navečer uposlenici Zavoda bili su gosti na svečanoj akademiji povodom 125 godina od osnutka DHK-a. To udruženje odigralo je važnu ulogu za hrvatsku književnost, ali i kulturu u cjelini.

D. B. P.

Predstavnici ZKVH-a kod državnog tajnika Milasa

Iznimno važna potpora Ureda

Državni tajnik Središnjeg državnog ureda za Hrvatske izvan Republike Hrvatske **Zvonko Milas** primio je 22. travnja predstavnike Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata, na čelu s v. d. ravnatelja **Josipom Bakom**.

Kako je objavljeno nakon sastanka, Milas je iskazao zadovoljstvo osiguranjem kontinuiteta u radu ZKVH-a te spremnost Ureda za nastavkom suradnje i osnaživanjem potpore u ostvarenju svih budućih projekata koji doprinose očuvanju i jačanju nacionalnog identiteta.

Josip Bako izrazio je zadovoljstvo dugogodišnjom suradnjom s Uredom te zahvalio na stalnoj i iznimno važnoj potpori koju Zavod dobiva od ovog Ureda.

D. B. P.

Posjet grobu velikana

Preprekov 125. rođendan

U okviru projekta »Godine novog preporoda«, programom u Petrovaradinu i Novom Sadu 16. travnja obilježeno je 125 godina od rođenja svestranog kulturnog stvaraoca **Stanislava Prepreka** (Šid, 1900. – Petrovaradin, 1982.). Preprek je ostao najpoznatiji kao skladatelj, a bio je i orguljaš, zborovođa, melograf, autor glazbenih studija i kritika, književnik, prevoditelj, publicist, ali i učitelj i knjižničar.

Program je započeo posjetom njegovom grobu na Novomajurskom groblju u Petrovaradinu. U povodu jubileja Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata obnovio je grob i ploču s Preprekovim imenom. Vijence na grob velikana ovom su prigodom položili predstavnici ZKVH-a, Hrvatskog nacionalnog vijeća, NIU *Hrvatska riječ*, te mjesnih udruga koje baštine Preprekovu ostvaštinu – HKPD-a *Jelačić* i HKUPD-a *Stanislav Preprek*.

Ravnatelj ZKVH-a **Josip Bako** podsjetio je kako se projektom »Godine novog preporoda« njeguje kultura sjećanja na značajne osobe i događaje iz povijesti ovdašnjih Hrvata. U 2025. najznačajnija obljetnica je upravo ova vezana za Stanislava Prepreka.

»I danas, na ovome mjestu, ukazujem na to koliko je važno da se sjećamo naših velikana – da čitamo o njima i da budu predmet našeg interesa. Njihovi životni putevi često su bili veoma zanimljivi, osobnosti slikovite, a društvene okolnosti u kojima su djelovali izazovne i promjenjive. Suočavali su se s brojnim tragedijama i izazovima, a

unatoč tomu ostvarili su brojna djela zbog kojih ih i danas pamtimo. Zbog toga naša generacija može mnogo naučiti od njih, ali je važno i da među nama danas prepoznamo one koji su izvrsni, talentirani i vrijedni, te da im budemo potpora i oslonac. Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata to svakako nastoji činiti i činit će i ubuduće. Završit ću citatom Stanislava Prepreka: 'Ako do svega što sam stvorio ostane makar i najmanji djelić, bit će to znak da nisam uzalud živio i radio'. Ova poruka, iz koje jasno proizlazi skromnost što je obilježavala Prepreka, može biti pouka svima nama koji danas radimo i djelujemo«, poručio je Bako.

Ovom prigodom obratili su se i predstavnici udruga – **Anamarija Kaluđerović** iz HKUPD-a *Stanislav Preprek* i **Mirko Turšić** iz HKPD-a *Jelačić*.

Nakon posjeta grobu u crkvi Imena Marijina u Novom Sadu služena je misa za Prepreka koju je prevodio generalni vikar Srijemske biskupije mons. **Josip Ivešić**. Na misi je pjevao župni zbor *Laudanti* pod ravnanjem **Davida Bertrana**.

Središnji program, svečana akademija povodom Preprekova jubileja održana je jučer (četvrtak, 24. travnja) u crkvi Imena Marijina u Novom Sadu. Prema najavama, u programu su izvedene Preprekove skladbe i stihovi. Svečani program sjećanja na Prepreka bit će priređen i 1. lipnja u njegovom rodnom Šidu.

H. R.

Ero s onoga svijeta u Srpskom narodnom pozorištu

Spoj pučke priče i visoke umjetnosti

Najizvođenija i najpoznatija hrvatska opera, *Ero s onoga svijeta* **Jakova Gotovca** i **Milana Begovića**, imala je svoju praizvedbu prije točno 90 godina – 1935. godine u zagrebačkom Hrvatskom narodnom kazalištu. Osim u kazalištima u Zagrebu, Splitu, Osijeku i Rijeci, u kojima se uvijek traži karta više, u povijesti bilježimo postavke *Ere* i u narodnim kazalištima u Novom Sadu i Beogradu.

Nakon spektakularnog gostovanja zagrebačkog HNK-a u Beogradu u listopadu prošle godine, impresivnu postavku *Ere* možemo gledati u produkciji novosadskog Srpskog narodnog pozorišta. Na sceni SNP-a ova opera je prvi puta izvedena 1948. s obnovama 1957., 1965., 1972. i 1981. godine. Peta novosadska postavka *Ere* nastala je 2003. godine u režiji **Egona Savina**, s upečatljivom scenografijom **Miodraga Tabačkog** i pod dirigentskom palicom **Željke Milanović**, a od 8. travnja 2025. ponovno je na repertoaru najvećega i najznačajnijega vojvođanskog kazališta. Ovo je četvrta premijerna obnova u režijskoj obnovi **Katarine Mateović Tasić** koja ne svjedoči samo o maestralnosti djela, nego i o iznimnoj novosadskoj postavi tradicije duže od dva desetljeća.

Visprenost u jeziku i glazbi

Kongenijalni spoj Begovićeva literarnoga i Gotovčeva glazbenoga pera temelj su superlativnosti ove omiljene hrvatske komične opere svjetskoga renomea. Narodna priča o dovitljivom Eri koji nadmudruje Turke poslužila je Begoviću kao predložak za kazališno savršeno izveden ljubavni zaplet o Mići, koji se izdaje za Eru, i Đuli, kćeri bogatog seljaka Marka i pomajke Dome. Provjera iskrenosti i ustrajnosti ljubavnih osjećaja mladih natopljena je narodskim svjetonazorom – onim sočnim, duhovitim i visprenim duhom – koji se zrcali kako u jeziku tako i u glazbi.

U novosadskoj postavi *Ere* dominira stilizirani realizam Tabačkog, koji se vizualno bazira na centralnoj metafori prostora – kruha položenog na bijelo platno – kroz sva tri čina (gumno, mlin i podvornica). Kruh označuje život i vrijedne ruke, jednostavnost posvećenosti i prostodušnosti u svakodnevicu. Okruglim oblikom ukazuje na cikličnost i neprekidnost životnoga tijeka. Rukotvoreni platneni krug je multipliciran, te je u vertikalnoj liniji scene sunce koje mijenja boje od bijele do pastelno žute, plave i roze, a ponavljaju se krugovi u ručnome radu koji krase prostor cijele bine i orkestra. Upravo ovakvim ozračjem podcrтана je izvornost i izvanvremenost priče, koja je poput kruha i sunca. Nijednim elementom scenografije i kostimografije (**Mirjana Stojanović Maurić** i **Marina Sremac**) nije se nagrdila zamisao seoskog ambijenta kao poetičnog pejzaža radinog i toplog duha koji očarava svojom suptilnošću. U III. činu pojavljuju se crveni elementi (pijetao i konj, dakako, ne pravi – kakav je uvriježen običaj na hrvatskim opernim pozornicama, vjetrenjače) kao simboli životne energije i intenzivnih osjećaja.

Rafinirano finale

Predstava počinje i završava tradicijskim pokladnim maskama: od prvotnog pojavljivanja Miće pod maskom s rogovima do posljednjeg čina u koji Đulu na konju uvode momci pod maskama. *Grand finale* završnog kola – prema Begovićevim didaskalijama »živ i snažan ples« – poznat po stihovima »Što na nebu sja visoko?« – ne odstupa od stilizacije, te na koncu predstave ne svjedočimo općem narodnom i folklornom veselju, nego rafiniranom plesu maskiranih baletnih igrača koji se razotkrivaju pred djevojkama podcrtavajući borbu i radost ljubavnog otkrivanja i povezivanja.

Glazba odiše nacionalnim muzičkim realizmom, energičnim i melodičnim, vokalno i instrumentalno iznimno zahtjevnim. Muški i ženski zbor, koji je pripremila **Vesna Kesić Krsmanović**, svega je nekoliko puta pristizao ritam, dok su najvećim dijelom bili pjevački visoko precizni i odlično dinamizirani u scenskom pokretu. Plijenio je svojim ukupnim nastupom nadareni tenor **Mladen Prodan**, koji je debitirao i oduševio u ulozi Miće, kao i moćni bas **Strahinja Đokić** u ulozi bogatog seljaka Marka. S mladim opernim pjevačima, među koje se ubrajaju i **Maja Andrić** (Đula), **Luka Jozić** (Sima) i **Vera Zečević** (pastirče), unijeta je svježina i mladenačka energija u tumačenju likova, dok se **Marina Pavlović Barać** odlično nosila s njima u ulozi Dome, nadomješćujući vokalne slabosti glumačkom ekspresivnošću. Brojni su se solisti izmijenili kroz desetljeća izvođenja ove opere, a ova postava obećava uspjeh i trajanje.

Novosadska izvedba *Ere s onoga svijeta* nije samo važan kulturni događaj za Hrvate u Vojvodini, nego i vrhunski umjetnički doživljaj koji zaslužuje preporuku zbog svoje estetske dosljednosti i izvedbene kvalitete. Opera *Ero s onoga svijeta* iznimno je djelo hrvatskog glazbenog kanona – prožeto duhom naroda – s lakoćom spaja pučku priču i visoku umjetnost, čineći je trajno relevantnom i važnom za hrvatsku kulturnu prošlost, sadašnjost i budućnost.

Nevena Baštovanović / Foto: SNP (M. Erdelji)

HKC "BUNJEVAČKO KOLO" ORGANIZIRA

DALMATINSKE VEČERI

U svečanoj sali Centra,
Preradovićeva 4, Subotica

25. 4. 2025. 19 SATI

Dalmatinske pjesme I Nastup ženske
Klapa "Filip Dević" pjevačke skupine "Prelje"-
HKC "Bunjevačko kolo"

Degustacija dalmatinskih jela i vina

26. 4. 2025. 19 SATI

Dalmatinski plesovi I Folklorni nastup
KUDŽ "Filip Dević" HKC "Bunjevačko kolo"

Degustacija dalmatinskih jela i vina

Cijena ulaznice: 500 din.

Kupljena ulaznica je bon za degustaciju dalmatinskih jela i vina

REPUBLIKA HRVATSKA
Ministarstvo regionalnog razvoja
i fondova europske unije

Objavljena monografija slikara Ivana Balaževića

Cjelovit prikaz opusa

U nakladi Društva povjesničara umjetnosti Rijeke nedavno je objavljena monografija akademskog slikara **Ivana Balaževića** (podrijetlom iz Tavan-kuta), čiji je autor **Berislav Valušek**. Knjiga je nadavno predstavljena u Novom Vinodolskom, gdje Balažević već dulje vrijeme živi. Kako je istaknuo recenzent izdanja **Ervin Dubrović**, monografija je uslijedila nakon niza ovećih publikacija što ih je sam Balažević već objavio tijekom svoga plodnog višedesetljetnog umjetničkog rada, objavo je riječki *Novi list*.

»Ova je monografija prvi cjelovit, kritički prikaz njegova opusa. Berislav Valušek najpogodniji je pisac i priređivač monografije, najbolji poznavatelj Balaževićeva rada, koji njegov opus prati više od četrdeset godina. Pisao mu je niz kritičkih prikaza, otkad je početkom 1980-ih redovito prikazivao likovna zbivanja u *Novom listu* i drugim publikacijama, te je napisao i više predgovora za Balaževićeve kataloge i surađivao na njegovim brojnim izložbama«, istaknuo je Dubrović.

Raznolikost opusa

Dubrović je naveo i da se tijekom više desetljeća može pratiti razvoj, mijene i autorska traženja u opusu koji se čini iznimno cjelovitim i koherentnim, no u tom se dugom periodu očituju neizbježne i nužne mijene i rukavci, koji će prikazani u monografiji ocrtati svu raznolikost njegova opusa:

»Ivan Balažević, Vojvođanin rodom, Primorac izborom, radio je u mladosti, sedamdesetih godina, akvarele i gvaševe, no kasnije ga je potpuno privukao pastel. Balažević je uporno slikao u pastelu i već je po tome izniman u hrvatskom suvremenom slikarstvu. Njegovu tehniku ne ističem slučajno – ona ističe tu Balaževićevu posebnost, vlastitost njegova puta, koji je prije svega potaknut upijanjem okolnih poticaja, na početku zavičajnih, vojvođanskih, potom mediteranskih, a onda i ratnih i religioznih«.

Duboki potresi u društvu, rasulo socijalističkog svijeta, ratne tragedije, povratak građanskom društvu i okrilju vjere, prouzročili su niz slika i ciklusa kojima je Balažević

nastojao ostvariti vlastiti doprinos novim vremenima. I, na kraju, ustrajni je slikar realističnog svijeta zaogrnutog začudnim i nadrealnim postao apstraktni slikar, te već odavna u svoje slikarstvo uveo i akril, kojemu se u novije doba češće priklanja nego pastelu«, kazao je Dubrović.

Autorska individualnost

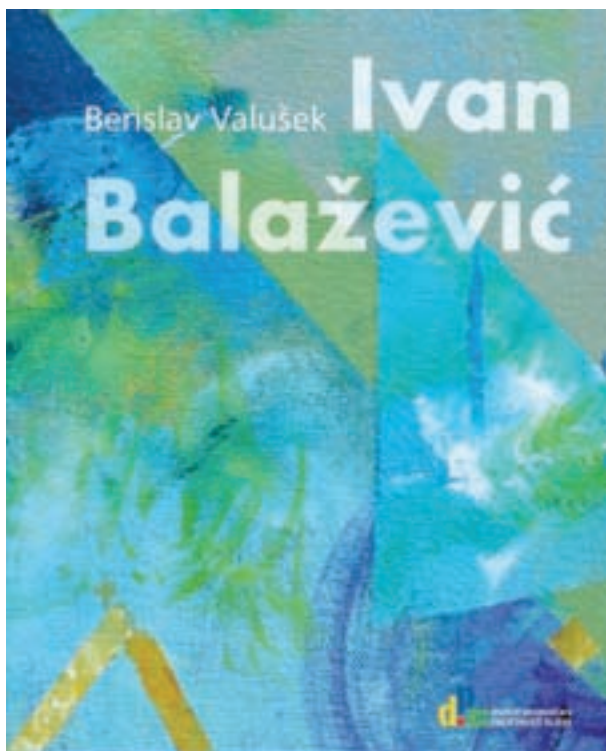
Od onoga što je likovna kritika tijekom više desetljeća prepoznavala u Balaževićevu opusu Valušek je oblikovao nekoliko grupa stručnih i/ili opisnih termina koji određuju Balaževićovo slikarstvo i crtež.

»Na prvome će mjestu svakako biti osebnost (autorska individualnost, izričajna prepoznatljivost, stvaralačka radoznalost, dosljednost, kultivirano istraživanje jezika,

težnja za apsolutnom idejom), jer teško da s bilo čime i bilo kime unutar suvremene hrvatske umjetnosti i svjetske produkcije možemo usporediti Balaževićev izraz. On je jednostavno 'svoj', neponovljiv i neusporediv. Slijedi hedonizam (epikurejsko slikarstvo, putenost, suptilnost, čuvstvenost, kult forme i ljepote, stilizacija, dekorativnost, svečano i raskošno slikarstvo), uživanje u životu i slikanju koje donosi poetičnost (poetski realizam, liričnost, metaforičnost). No, treba znati da hedonizma i poetičnosti ne bi bilo bez strasti (temperamenta, ludičke komponente, senzualnosti, erotičnosti) s jedne strane i meditativnosti (kontemplativnosti, refleksivnosti) s druge. Metafizika i metafizičnost (transcendencija, intuitivnost, aluzivnost, sugestija privida, dematerijalizacija,

poluapstraktne životnosti, tihost nestvarnog), kao antipod znanosti i pokušaj razjašnjenja 'pojмова' putem kojih ljudi razumiju svijet, važna su komponenta Balaževićeva stvaralaštva što nas dovodi do pojma mističnosti (začaranosti, fantastičnosti, eteričnosti, snovitosti). Sve navedeno od hedonizma nadalje čini propileje kojima se dolazi do duboko intimističkog slikarstva kao prilaza individualnom, tajnovitom i tihom unutrašnjem, a što možemo svesti pod duhovnost«, istaknuo je Valušek.

H. R.

Današnji blagdan

Sv. Marko evanđelist

Sveti Marko rođen je u Cireni u Libiji, kako pojedini podaci govore 12. godine, a preminuo je 25. travnja 68. godine u Aleksandriji, kada i slavimo njegov blagdan.

Marka su pogani napali na sam Uskrs kada je služio blagdansku misu. Pogani su provalili u crkvu pa su ga vezana užetom vukli po ulicama. Zatvorili su ga u tamnici i mučili, a Marko je molio: »Primi, Gospodine, moju dušu u svoj pokoj. Ne dopusti da se ikada odijelim od Tvoje milosti«. U tamnici je Marko proveo Uskrs pateći sve do narednog dana. Bio je uskrsni ponedjeljak kada su ga pogani izvukli iz tamnice. Opet su ga vukli po kamenitim aleksandrijskim ulicama uz psovke i zlostavljanje dok nije podlegao mučenju.

Autor je Evanđelja po Marku, aleksandrijski biskup, utemeljitelj kršćanske zajednice u sjevernoj Africi, zaštitnik Venecije, Kotor, zagrebačkog Gornjeg grada i njegove glasovite crkve. Štuje se i kao zaštitnik polja, vinograda i usjeva, kao zaštitnik zidara, građevinskih radnika, staklara, pletača košara, pisara, odvjetnika, a njemu se utječe i protiv nevremena, tuče, munje... Upravo radi toga blagoslov polja na blagdan sv. Marka je drevni obred u Katoličkoj Crkvi.

Od 589. godine na Markovo se drži procesija s blagoslovom polja, a blagoslov žita je »pokršteni« poganski običaj. Rimljani su u proljeće pripređivali ophode u čast poganskog boga sjetve. Kad je u vrijeme pape **Pelagija II.** u Rimu zavladała zarazna bolest, on je odredio da se u procesiji moli, da Bog ukloni zarazu. Od te godine u mnogim se katoličkim krajevima na Markovo počelo blagoslivljati žito.

O samom sv. Marku puno se saznaje iz Evanđelja koje je napisao, a pouzdanih podataka ima i u drugim izvorima. O njemu postoje bilješke kod crkvenih otaca koji su stvarali teologiju i ostavili sve zapisano u svojim djelima.

Sv. Irenej je bio biskup u Lyonu gdje je podnio i mučeništvo oko 202. ili 203. godine. On također piše da je sv. Marko svoje Evanđelje napisao u Rimu. Pisao ga je prema onome što mu je sv. Petar kazivao i svjedočio. Prema ovim izvješćima može se reći da je sv. Marko pisao svoje Evanđelje u Rimu najvjerojatnije poslije mučeničke smrti sv. Petra i Pavla. To bi dakle bilo oko 64. godine. Sto-

ga se s pravom misli da je Markovo evanđelje najstarije evanđelje.

U drugim novozavjetnim spisima, napose u Djelima apostolskim, više puta se spominje Marko, ili Ivan zvani Marko. Njegova je majka okupljala kršćane u svojoj kući u Jeruzalemu i pružala im sklonište, napose u vrijeme Petrova tamnovanja i u vrijeme njegova izlaska iz zatvora.

Djela apostolska još spominju da je bio pratilac velikih misionara onoga vremena sv. Barnabe i sv. Pavla na nji-

hovom prvom misijskom putovanju. Znači da je sv. Marko bio u društvu apostolskih prvaka, svetog Petra i Pavla i drugih koji su bili bliski suradnici i slušatelji samog Gospodina.

Od Petra je primao jasnoću i točnost Isusova nauka; ono što je sv. Petar sam čuo i doživio kasnije je drugima tumačio, a Marko je to pozorno slušao i kasnije zapisao. Od sv. Pavla je poprimio širinu i otvorenost za sve koji žele prihvatiti Radosnu vijest. Boljih učitelja nije mogao imati, niti je trebao tražiti pouzdanije svjedoke za svoje Evanđelje. Kao dobar učenik, sv. Marko je i od jednog i od drugog upijao ono što su govorili, te je tako potaknut i nadahnut Duhom Svetim odlučio to zapisati i mi danas imamo Evanđelje koje se po njemu zove.

Kršćanska Tradicija dodijelila je svakom evanđelistu njegov simbol.

Stoga gotovo redovito uza sv. Mar-

ka prikazuje se i krilati lav. Razna su tumačenja zbog kojih je on dobio taj simbol. Prema nekima, to je zato što njegovo Evanđelje ističe kraljevsko dostojanstvo Isusa Krista, »Lava iz koljena Judina«.

Drugi opet kažu da je lav simbol Markova Evanđelja jer to Evanđelje potanko opisuje Kristovo uskrsnuće i s velikim zanosom proglašava Kristovo kraljevsko dostojanstvo.

Zanimljivo je da u Vojvodini postoji samo jedna župa, katolička crkva koja je posvećena sv. Marku evanđelistu, i to u Žedniku, koja pripada Subotičkoj biskupiji. Ostale biskupije u Srbiji nemaju nijednu župu posvećenu ovome svecu.

Prema: *Glasnik Srca Isusova i Marijina/Bitno.net/Božji prijatelji na putu s nama (Stjepan Beretić)*

Ž. V.

Blagoslov žita

Na blagdan Sv. Marka evanđelista, 25. travnja, blagoslovu žita prethodit će sveta misa u crkvi sv. Josipa Radnika u Đurđinu, s početkom u 16.30 sati. Nakon euharistijskog slavlja u procesiji će se otići do njive na kojoj će se obaviti blagoslov žita. Na istoj toj njivi će se ove godine održati i manifestacija »Takmičenje risara« koja je jedna od najvećih manifestacija u sklopu *Dužijance*. Blagoslovom žita ujedno i službeno započinje program *Dužijance 2025*.

Događanja na Bunariću

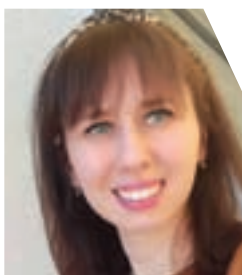
Organizirana događanja na Biskupijskom svetištu *Gospe od suza* na Bunariću počinju 3. svibnja – Prva subota, kada će u 9.30 sati biti molitva krunice, a u 10 sati sveta misa.

Susret mladih na Bunariću

Susret mladih Subotičke biskupije bit će održan 10. svibnja na Biskupijskom svetištu *Gospe od suza* na Bunariću. Početak je u 10 sati, a sve će trajati do 19 sati. Tema susreta je *U nadi radosni*, predavanje će imati don **Damir Stojić**, a gostuje i katolička karizmatika zajednica *Božja pobjeda*. U slučaju kiše susret će biti u dvorani Tehničke škole *Ivan Sarić* u Subotici. Prijave se primaju na župama, kod župnika.

Katolički malonogometni turnir

Katolički malonogometni turnir ove godine bit će održan 24. svibnja u Đurđinu, a do 5. svibnja su prijave župnih ekipa. Svi zainteresirani se mogu prijaviti kod vlč. **Tomislava Vojnića Mijatova**.

Piše: dipl. theol. Ana Hodak

Svi smo poslani

Tek je tjedan dana prošlo od Uskrsa. Kao vjernici još smo pod dojmovima proslave najvećeg kršćanskog blagdana. Možemo samo zamisliti kakve su dojmove imali učenici tjedan dana nakon uskrsnuća. Sve je još friško, još uvijek svi nisu vidjeli Uskrsloga. Tako je glavni lik ovonedjeljnog evanđelja Toma, jedini od dvanestorice koji, iako je prošao cijeli tjedan od uskrsnuća, nije vidio Isusa. Mnogo je o Tomi napisano i još se puno toga može reći što će nam koristiti u našem duhovnom rastu, no ovonedjeljna Božja riječ nosi još brojne druge pouke za današnje kršćane.

Poslanje

U središtu zbivanja ove nedjelje je, naravno, Toma, koji nije s apostolima u trenutku prvog ukazanja, te im ne vjeruje da je Isus, koji je tek prije koji dan umro i pokopan, sad nanovo živ (usp. Iv 20, 19-31). Tomu prije možemo razumjeti, nego osuđivati zbog njegove nevjere. Nisu li Petar i Ivan trčali na grob provjeriti što se zbilo jer nisu vjerovali ženama? Uskrsnuće je jedan veličanstveni Božji zahvat u ljudsku povijest koji zahtijeva vjeru jer ni na jedan drugi način ne može biti shvaćen i prihvaćen. Bog kroz njega očituje ljudima svoju moć, pokazuje da je on gospodar života i smrti i da jedino njegovom rukom možemo biti spašeni. No, mali čovjek ne može dokučiti Božju veličinu, njegovu moć i slavu. Sve naše ljudske moći, slave i veličine ništa su spram Boga. Zato ni jedan Toma, koji je običan čovjek, ne može svojim razumom prihvatiti da je njegov Učitelj ponovno živ. Isus dolazi još jednom, kako bi i Tomu učinio svjedokom svoga uskrsnuća jer će mu trebati takav svjedok za zadaću koja očekuje njegove učenike.

A upravo je zadaća ono što zaboravljamo kada čitamo ovaj ulomak

iz Evanđelja. Isus, kada dolazi prvi put pred apostole, kaže: »Kao što mene posla Otac i ja šaljem vas« (Iv 20,21). On prima poslanje od Oca, ono je na zemlji dovršeno upravo njegovim uskrsnućem, sada svoju ulogu moraju preuzeti njegovi učenici. A ta je uloga vrlo odgovorna. Isus je poslan spasiti čovjeka. No, sada tu istinu treba učiniti poznatom, treba je proširiti među narode tako da svi u nju povjeruju. Apostoli su ozbiljno shvatili ovo poslanje, jer ono i jeste ozbiljno, na njima je odgovornost da ljudi prihvate spasenje. Koliko su bili ozbiljni u vršenju tog poslanja vidimo po tome da im nije bilo žao ni vlastitog života. A koliko vrijedi ovaj život u usporedbi s vječnim?

Ista zadaća

Ipak, poslanje nije bilo namijenjeno samo apostolima, namijenjeno je svima koji vjeruju da je On radi nas i radi našeg spasenja raspet, umro i pokopan, te uskrsnuo treći dan. Svi tu vjeru ispovijedamo, dakle svi smo poslani proširiti tu istinu, kako bi ljudi mogli povjerovati i prihvatiti spasenje. Ne možemo se izgovarati nikakvim razlozima, niti opravdavati neznanjima. Mogli su tako i apostoli, ali nisu. Isus nije tražio izgovore kad je trebao ići na križ, pa tako ne prihvaća naše izgovore sada kada mi kao vjernici trebamo dati svoj dio. Biti vjernik znači biti onaj koji ljubi, i Boga i bližnjega, onaj koji je svjedok i širitelj Radosne vijesti, onaj koji se ne boji izložiti radi spasenja drugog, koji živi za nagradu na Nebu, a ne na ovome svijetu. Svaki kršćanin je poslan da donese istinu o Kristu ljudima među koje ide, da pridobije za Krista one koji ga ne poznaju, ili češće u našim sredinama one koji su ga zaboravili. Svatko od nas treba biti apostol u svojoj sredini. Trebamo ozbiljno shvatiti svoje poslanje, to je naša odgovornost prema bratu koji Krista ne poznaje ili ga ne prihvaća.

Kapelice – nadgrobnji spomenici u grobljima – VIII. dio

Kapela sv. Josipa na Malom katoličkom groblju u Somboru

Prvo katoličko groblje u Somboru bilo je groblje posvećeno svetom Roku. Prvobitno ime ovog groblja je bilo po imenu sveca kome je posvećeno. Od 1828. godine kada je napravljeno novo po imenu Malo groblje, staro groblje je pored imena Groblje svetog Roka poprimilo ime i Velikog groblja, danas je to Veliko katoličko groblje.

Kanonska vizitacija iz 1843. godine spominje novo groblje u Somboru s naznakom »malo groblje«. Po pravilu, prije upotrebe groblja moralo se blagosloviti. Vizitacija spominje da je blagoslov po propisima obavio župnik **Antun Kekezović** 1828. godine. Groblje se od te godine počinje koristiti. Kapela u tim godinama na groblju nije postojala. Na sredini groblja je postavljen križ 1828. godine koji je podigao **Marton Ballon** i supruga **Klara Strilić**.

Mauzolej obitelji Szécsényi

Kapela je izgrađena na sredini groblja 1902. godine. Kapelu je dao sagraditi **Jenő Szécsényi**, kanonik iz Nagyvárada (Oradea/Grosswardein, danas grad u Rumunjskoj). Na osnovu kanonskih vizitacija znamo da je kapela posvećena svetom Josipu. Ispod kapele nalazi se kripa u kojoj je sahranjen kanonik Jenő Szécsényi i njegova obitelj. Zbog toga su kapelu Somborci početkom dvadesetog stoljeća nazivali *Mauzolej obitelji Szécsényi*.

Novine na mađarskom jeziku *Bácska*, koje su izlazile u Somboru, izvijestile su da je 8. srpnja 1902. godine opat-kanonik iz Nagyvárada Jenő Szécsényi, nekadašnji župnik u Lemešu, zastupnik u parlamentu, ujutru u osam sati sam blagoslovio kapele koju je dao sagraditi o svom trošku.

Jenő Szécsényi rođen je u Lemešu 2. srpnja 1835. godine. Svećenik je postao 1858., bio je župnik u Lemešu i u Krnjaji (Kljajićevo). Godine 1884. prisustvovao je izborima za zastupnika u tadašnjem mađarskom parlamentu sa slobodarskim i politički neovisnim programom. Kanonik u Oradei postao je 1889. godine. Iz Kaločko-bačke nadbiskupije je suspendiran.

Neogotika (u prijevodu nova gotika) je prvi romantičarski arhitektonski stil koji se oslanja isključivo na elemente gotičkog stila. Razvio se u Engleskoj u 18. stoljeću. U zapadnoj Europi u drugoj polovici stoljeća neogotiku i uopće neostilove zamjenjuje eklekticism i željezna konstrukcija u graditeljstvu.

Stil gradnje

Budući da se na našim prostorima romantizam javlja tek kasnije, neogotika je manifestacija historicizma. Zanimljivo je, međutim, da je arhitektura koja dočarava ugođaj srednjeg vijeka, ponekad s elementima gotike, prisutna i ranije. Na početku XX. stoljeća na našem području nastaju crkvena zdanja koja predstavljaju romantično-neogotičku arhitekturu. Kasnije je arhitektura prešla na eklekticism. Eklekticism i historicizam javljaju se istodobno, prožimajući se u posljednjim desetljećima XIX. i na početku XX. stoljeća. Budimpešta je mjesto gdje možete pronaći prekrasne primjere neogotičko-eklektične arhitekture. Pojavljuju se karakteristični gotički motivi, ponekad čisti, ponekad pomiješani s motivima renesanse i baroka. Zgrada Parlamenta, koju je projektirao **Imre Steindl**, značajno je djelo neogotičke arhitekture u svjetskim okvirima. Svi elementi građevine su gotički, osim kule i baroknog tlocrta. Doba je uključivalo i proces obnove spomenika, koji je ponekad uzrokovao više štete nego koristi.

Somborska kapela na malom groblju je jedan od krasnih primjera ovog razdoblja arhitekture. Kapela ima dva nivoa, kriptu koja se prostire u dubinu i u visinu, zbog toga je lađa kapele na visini do koje vodi impozantno stubište s dvije strane. Karakteristika gotičke gradnje je vidljiva, visoki zidovi s visokim strukiranim rebrima koji se zatvaraju u oštrom luku. Tome prikladni prozori okruženi su vitražima. Vitraži također nose elemente neogotičkog stila. Kapela ima drveni oltar s pozlaćenim neogotičkim ukrasima.

Gábor Drobina

Hrvatska riječ, broj 13, 25. travnja 2003.

Nema nevažnih pitanja

Lazo Vojnić Hajduk, predsjednik Izvršnog odbora Hrvatskog nacionalnog vijeća

HR: Kakva će biti uloga IO HNV i njegovog resornog odjela za informiranje u odnosu na medije na hrvatskom jeziku u Vojvodini?

... Informativna strategija hrvatske manjinske zajednice na ovim prostorima mora se kloniti različitih vrsta zloporaba slobode medija, od onih koji instrumentaliziraju medije kao produžena ruka respektabilne politike, do onih koji instrumentaliziraju medije u korist skrivenih struktura moći, pri čemu je »mediokracija« jedan od oblika takve zloporabe. Ovdje želim posebno naglasiti kako su mediokriteti opasnost u svim sferama našeg organiziranog djelovanja. Sloboda medija je temelj na kojem želimo graditi sustav informiranja na hrvatskom jeziku. Slobodu medija čini zaštita svih autonomnosti, reguliranjem njihova suodnošenja na transparentan način, a ne mišljenjem ili potiranjem jednih sloboda drugim. Stvoriti povoljne uvjete za medijsku neovisnost, vanjsku i unutarnju, te time osigurati javni interes u procesu informiranja, napose interes izgradnje nacionalne svijesti i oblikovanja nacionalnog bića, a dakako i interes demokratske izgradnje društva, je strategijski cilj. Za to će se zalagati Izvršni odbor. Informiranje na hrvatskom jeziku i uporaba hrvatskog jezika elementi su u Zakonu o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina, koje želim predložiti s posebnom pozornošću u razmatranje. Informiranje i jezik predstavljaju važnu kariku u razvoju nacionalne svijesti, te sva intelektualna energija i materijalna sredstva, koja se ulažu u ove sfere, brzo će nam vratiti pozitivne učinke u drugim segmentima života hrvatske zajednice. Izvršni odbor HNV-a i njegovi resorni

odjeli za informiranje svoju ulogu će usmjeravati k ovim strategijskim ciljevima u odnosu na medije na hrvatskom jeziku u Vojvodini. Odnosi između Izvršnog odbora HNV-a i medija na hrvatskom jeziku u Vojvodini biti će partnerski, sa željom da usklađenim i sukladnim programima realiziramo zacrtane ciljeve. (Nikola Perušić)

Poslije 50 godina opera *Dužijan* ponovno u Subotici

Pučka kasina 1878. ove godine obilježava 125 godina svojega postojanja. Jedna od ovogodišnjih manifestacija kojom se obilježava ovaj jubilej bit će i izložba slika u povodu 50 godina od prve izvedbe opere *Dužijan* u Subotici.

Izložba će biti otvorena 29. travnja u 19 sati u vestibulu Gradske kuće u Subotici gdje će biti izložene slike o skladatelju prve i do sada jedine opere iz bunjevačkog života dr. **Josipu Andriću**.

Poslije otvorenja izložbe u Velikoj vijećnici Gradske kuće u Subotici bit će priređen kraći koncert dionica opere *Dužijan* u izvođenju Hrvatskog narodnog kazališta iz Osijeka. Koncertno izvođenje opere *Dužijan* u Subotici zbog obveza osječkih solista odgođeno je za jesen.

Nekadašnje Hrvatsko narodno kazalište u Subotici izvelo je 1953. godine operu *Dužijan* 18 puta, a nakon ukidanja Hrvatskog narodnog kazališta nestale su partiture ove opere. Mr. **Lazar Ivan Krmpotić** pronašao je solo dionice ove opere na temelju kojih je obitelj **Harkanj Lendvai** iz Subotice rekonstruirala cijelu operu. Zahvaljujući novim partiturama Hrvatsko narodno kazalište iz Osijeka ponovno je izvelo operu 1994. u Osijeku i Baji. (D. D.)

Dodijeljeno 78 stipendija

SOMBOR - Fond Hrvatskog društva za pomoć učenicima »Bela Gabrić« realizirao je 12. travnja u prostorijama IIKUD-a »Vladimir Nazor« novu podjelu pomoći učenicima i studentima. Nazočnima se obratio predsjednik IIKUD-a »Vladimir Nazor« *Šima Ratić* čestitajući im Uskrs.

Financijsku pomoć je primilo dvadeset šest studenata i pedeset dva učenika, srednjoškolaca iz Sombora i okolnih mjesta, kao i Bača i Plavne. Istog dana, ali u prijepodnevnom satima, pomoć je dijeljena i u Subotici. Učenike i studente je pozdravio

mr. *Josip Ivanović*.

Ovo društvo je nastalo 2002. godine na inicijativu Hrvatskog akademskog društva koje nekoliko posljednjih godina brine o srednjoškolcima i studentima koji se školuju u našoj zemlji.

U školskoj 2002/2003. godini na javni natječaj se javilo oko tri stotine učenika i studenata. Mnogi od njih svakodnevno putuju ili se školuju izvan mjesta prebivališta. Društvo do skromnih sredstava dolazi uglavnom iz dobrovoljnih priloga i darova. Sjedište ove udruge je u Subotici, a posje-

duje svoju podružnicu u Somboru.

KPZII »Šokadija« iz Sente dio je prihoda sa Šokačke večeri uplatila u ovaj fond, u IIKC »Bunjevačko kolos« u Subotici igrana je predstava, a dio prihoda je uplaćen na žiro-račun Hrvatskog društva »Bela Gabrić«. I Sombor se pridružuje ovoj humanitarnoj obitelji. Naime, 26. travnja realizirat će se predstava »Albin bircuz« u izvođenju članova dramske sekcije IIKUD-a »Vladimir Nazor«. Dio prihoda će biti upućen ovoj udruzi.

J. N.

Uskršnji *tarak*

Dva tjedna pred Cvjetnicu u Sonti je organizirana izložba starih svetih slika, krunica, molitvenika, uskršnjih ukrašenih jaja, pletenih kolača, košarica i ubrusa (*taraka*). Naime, u Sonti se još uvijek na Uskrs ujutro u šest sati nosi hrana u crkvu na blagoslov, *na svetenje* kako se to kaže kod nas, u košaricama od pruća prekrivenih svečanim uskršnjim *tarkima*.

Oni su svi od *srvijana*, platna nekada davno tkana u domaćinstvima. Potka (*pučica*) kao i osnova (*snova*) su od pamučnih niti (*vula*). Njihova izrada bila je vrlo zahtjevna.

Samo rijetke ženske osobe tkale su *srvijan*. Takvih osoba u Sonti više nema pa se tako novoistakani *srvijan* ne može naći. Još uvijek ga ima u narodnim nošnjama, starim sva-tovskim ubrusima, ponjavama (prekrivačima za krevete) i uskršnjim *tarkima*. Svečana narodna nošnja, plećci, skute, košuljci, muške košulje i gaće rade se samo od *srvijana*.

Još uvijek se vade komadi i metri iz ormara i starovirskih sanduka. Prodaju se i kupuju, razmjenjuju, pa se i kvare ponjave koje više nemaju svrhu a dobro dođu za izradu narodnih nošnji. Čak više nema niti jedna osoba koja zna kako se to izrađivalo, odnosno tkalo.

Srvijan je besprijeckorno bijele boje, rebrast, a po izgledu malo podsjeća na suvremeno krep platno. Neravno je, tj. ima ispupčenja u obliku kockica kombiniranih s nešto ravnih površina. Prema tim neravninama dobija ime, pa tako imamo »ponjave na karte« ili *srvijan* »na kockice«.

Postojalo je više naziva za *srvijan*, ali su se i oni izgubili. *Srvijan* se prije pojave deterdženata za pranje prao samo domaćim sapunom i kišnicom, a danas deterdžentima. Prilikom pranja ne smije se trljati već samo gnječiti, stiskati i otpuštati rukama, ne prejako da se ne unište »rezbarije« na njemu ili se pere pomoću spužve. Ni slučajno se ne smije glačati jer bi se izgubio »reljef« na njemu. Jedan je od težih materijala, ali je vrlo podatan za vezenje što se i vidi na šokačkim nošnjama.

Na našoj protekloj izložbi mogli su se vidjeti najčešće vezeni (šlingovani) *tarki* od *srvijana*. Na njima su motivi raspeća, anđela, crkve, hostije, jaja, zeca, pilića kao i raznobojnog cvijeća. Mogu biti ukrašeni perlama (*pulama*), a obrubljeni su bijelom čipkom, također ručno izrađenom (*eklovanom*). Mogu biti potpuno bijeli, kod kojih do izražaja dolazi ljepota samog *srvijana* i obrubljeni čipkom kao što je baš ovaj na fotografiji.

Ovaj uskršnji *tarak* je obiteljsko naslijeđe. Komad platna – *srvijana* preostao iza izrade ponjave »na karte« dobila je moja svekrva **Kata Silađev** (1921. – 2010.) pred Uskrs ranih četrdesetih godina XX. stoljeća od svoje majke, kada se udala i postala »svoja gazdarica«. Izradila je čipku, prišla je i *tarak* je mogao

na svetenje. *Tarak* je obavio mnoge Uskrse dokle god je ona bila u snazi ići na blagoslov svečanog uskršnjeg *frušuka*. Meni se uvijek dopadao. Nalazila sam u njemu ljepotu baš zbog jednostavnosti, pa ga ponosno nosim *na svetenje* već skoro četrdeset godina.

Ruža Silađev

Predstavljanje knjige »Djetinjstvo koje ne poznaješ«

Predstavljanje knjige
»Djetinjstvo koje ne
poznaješ« Ruže Silađev
bit će održano u

petak,
25. travnja/aprila,
u dvorani Doma
kulture u Sonti.

Početak je u 17 sati.

Ovom prigodom bit će
promoviran i dječji časopis
»Hrcko«. Program organizira NIU
»Hrvatska riječ« iz Subotice u
suradnji s OŠ »Ivan Goran
Kovačić« iz Sonte.

Damir Budai, 2. a – OŠ 22. oktobar, Monoštor

Ivan Šantor, 1. a – OŠ 22. oktobar, Monoštor

Nika Gromilović, 1. a – OŠ 22. oktobar, Monoštor

Zanimljivosti koje možda niste znali

Sigurno ste ovoga Uskrsa dobili poneko šareno jaje – pišanicu ili nekog čokoladnog zeca ili pak čokoladno jaje. No, jeste li se ikada pitali tko je njih izumio i odakle su oni došli ili kakve veze imaju jaja s Uskrsom?

* Jaja su oduvijek predstavljala simbol ponovnog rođenja: obojeni primjerci pronađeni su još u pretpovijesnim grobovima. Stari su Egipćani vjerovali da je život nastao iz jajeta, te su imali običaj jedni druge darivati jajima. Sveti Augustin još je u petom stoljeću izlazak pileta iz ljuske jajeta opisao kao simbol Isusovog izlaska iz groba.

* Crkveni sabor je u Niceji 325. odlučio da Uskrs postane pravi kršćanski blagdan. Nakon dugih rasprava određeno je da se slavi prve nedjelje nakon punog mjeseca koji pada iza 21. ožujka, odnosno ekvinocija. Uskrs je tako postao prvi klizni blagdan u povijesti.

* Čokoladna jaja počela su se prodavati u 19. stoljeću u Bristolu. Prvi primjerci bili su izrađeni ručno, s ukrasima od obojenog šećera u obliku cvijeća i predstavljali su malena umjetnička djela. Najveće uskršnje čokoladno jaje izrađeno je 2011. u Italiji. S deset i pol metara i 7.200 kilograma bilo je više od žirafe i teže od slona.

* Čokoladni zečići nastali su u Njemačkoj, te su kao uskršni simboli prihvaćeni diljem svijeta, osim u Australiji jer se tamo zečevi smatraju štetočinama, te oni imaju običaj palicama uništavati čokoladne zečeve.

* U nekim europskim zemljama pereci su jedno od tradicionalnih uskršnjih jela, zato što se smatra da njihov središnji zavrtni dio predstavlja sklopljene ruke u molitvi.

Traže se vozači C i E kategorije s hrvatskim ili mađarskim putnim ispravama za posao u Njemačkoj u okolini Stuttgarta i Ludwigsburga.
Tel.: + 4917621561026 ili 064/1826160.

Hrvatska obitelj iz Zagreba koja živi u Segedinu (Mađarska) traži ženu za čuvanje osmomjesečnog djeteta i pripomoć u kućanstvu na duže razdoblje. Plaćanje 800 eura. Stan i hrana osigurani, slobodni dani i ostalo po dogovoru. Kontakt telefon: Mirko, 0036-30-288-93-33.

Izdajem višenamjenski poslovni prostor u BiH, RS Srpska, Istočno Sarajevo u centralnoj gradskoj »A« zoni na šetnici Dr. M. Lazića, veličine 100 m² + 35m², idealan za predstavništvo kompanija, organizacija ureda ili automatskih kazina iz Srbije, Hrvatske, Mađarske. Kontakt email: lindov@yahoo.com ili viber: +964-781-891-68-75.

Tražim simpatičnu i lijepu Hrvaticu za međusobno učenje hrvatskog i mađarskog jezika. Ja sam »mlad« umirovljenik, po nacionalnosti Mađar. Tel.: 061/6566-577.

Potreban konobar ili konobarica za rad u sezoni na Pelješcu. Osigurana je hrana, smještaj, plaća je po dogovoru. Kontakt osoba Jasmina Kušić +385-99-5977155.

SOMBOR - Prodajem kompletno završenu termoizoliranu veću katnicu sa suterenom, garažom, ljetnom kuhinjom, svim komunalijama i CG u centru grada. Tel.: 025-5449220; 064-2808432.

Potrebne njegovateljice s europskim papirima za njemačku agenciju. Prijava na zdravstveno osiguranje dok radite. Ne plaćate proviziju. Plaće su za slabije znanje njemačkog jezika od 1.500 eura, a za bolje od 1.800 pa navise.

Ja sam uz vas 24 sata dok ste na šteli. Sva pitanja i prijave možete poslati putem WhatsApp ili Vibera. +381-63-708-05-60. Budite i vi dio našeg tima. Jovanka

Prodajem poljoprivredno zemljište, parcele broj 33565/1 i 33564 k.o. Donji Grad, za 8.500 eura/jutro. Kontakt 064/3758889.

Izdajem u najam poslovni prostor – 320 m², uži centar – Apatin – Ulica svetog Save 25. Pogodno za auto salon ili trgovinu. Ukupna površina s dvorišnim dijelom – 700 m²
Tel: 063/738-97-85

Prodajem nepokretnost površine 4.516 m² u Rudanovcu u okviru Nacionalnog parka »Plitvička jezera«, po cijeni od 165.829,00 eura. Informacije na telefon 063/888 71 34.

Prodajem mrežice za mlade voćke 270 komada, veličine 56 cm x 20 cm. Cijena 30 din/kom. Telefon: 064/9738601.

Prodajem plišanu otunku, strigansku maramu, tkane ponjave i pregače. Informacije na telefon 062/1789106.

Republika Srbija
Autonomna Pokrajina Vojvodina
Pokrajinsko tajništvo za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice

Bulevar Mihajla Pupina 16, 21000 Novi Sad

T: +381 21 487 4604

Ounz@vojvodina.gov.rs

POKRAJINSKO TAJNIŠTVO ZA OBRAZOVANJE, PROPISE, UPRAVU I NACIONALNE MANJINE – NACIONALNE ZAJEDNICE

objavljuje

OBAVIJEST O JAVNOM NATJEČAJU ZA ORGANIZACIJU EDUKATIVNO-REKREACIJSKOG KAMPA UČENIKA SREDNJIH ŠKOLA »KAMP MULTIKULTURALIZMA 2025.«

Tekst javnog natječaja objavljuje se u *Službenom listu Autonomne Pokrajine Vojvodine* i na internet-skoj prezentaciji Pokrajinskog tajništva www.puma.vojvodina.gov.rs.

Natječaj se raspisuje od 23. 4. 2025. godine.

Rok za podnošenje prijava istječe 9. 5. 2025. godine.

Besplatni mali oglasi uz kupon iz Hrvatske riječi koji

VAŽI DO 29. 4. 2025.

Poštovani čitatelji našeg i vašeg tjednika, i dalje nastavljamo objavljivati rubrike malih oglasa u kojima možete objavljivati sve ono što želite prodati, mijenjati, kupiti ili darovati. Jedini uvjet za objavu vašeg malog oglasa je priložen kupon kojega objavljujemo u svakom broju *Hrvatske riječi*. Duljina malog oglasa ne smije prelaziti više od 30 riječi.

Uredništvo

HRVATSKI PROGRAM NA RTV-U

Informativna emisija na hrvatskom jeziku *Dnevnik*, u trajanju od deset minuta, emitira se od ponedjeljka do subote u terminu od 17.45 na Drugom programu Radio-televizije Vojvodine.

Emisija *Izravno* – rezime najvažnijih događaja u hrvatskoj zajednici tijekom tjedna – na programu je nedjeljom u 16, a *Svjetionik* – o političkim i kulturnim događanjima u zajednici – nedjeljom od 16.30 sati. Obje emisije traju pola sata.

Polusatne radijske emisije s raznovrsnim temama iz hrvatske zajednice, na Trećem programu Radija Novi Sad emitiraju se utorkom i subotom u terminu od 14.15 sati.

GLAS HRVATA

Radijska emisija *Glas Hrvata* u produkciji HKD-a *Vladimir Nazor* iz Stanišića emitira se na valovima Radio *Fortuna*, na frekvenciji 106,6 Mhz, subotom od 16 do 17 sati.

Vijesti ove produkcije, u tekstualnom obliku, mogu se pročitati na internetskom izdanju Novog Radio Sombora.

HRT

Emisije programa za Hrvate izvan RH emitiraju se ponedjeljkom, utorkom, srijedom i četvrtkom na Drugom programu HTV-a poslije 18 sati i to prema sljedećem rasporedu:

- ponedjeljak u 18 sati i 20 minuta – dokumentarni film o Hrvatima izvan RH
- utorak u 18 sati i 20 minuta – *Glas domovine*
- srijeda u 18 sati i 20 minuta – *Pogled preko granice* – Hrvati u BiH
- četvrtak u 18 sati i 10 minuta – *Globalna Hrvatska*

Emisije se repriziraju ponedjeljkom i srijedom (dokumentarni filmovi o Hrvatima izvan RH i *Pogled preko granice*) na HTV 4 od 20 sati i 30 minuta, a *Globalna Hrvatska* reprizira se na HTV 4 subotom u 17 sati i 10 minuta. Na satelitskom HRT Int. sve spomenute emisije prikazuju se u skladu s vremenskim zonama, a mogu se pogledati i na multimedijskoj platformi HRTI te na internetskom portalu *Glas Hrvatske*.

VINKOVAČKA TELEVIZIJA

Televizijska emisija *Hrvatska rič iz Vojvodine* u trajanju od 45 minuta, emitira se petkom od 21 sati i 45 minuta.

Emisiju realizira redakcija NIU *Hrvatska riječ*.

Uvijek iznova**Mljet me uporno zavodi, a ja se ne opirem**

Niti jednu knjigu nisam čitala više od jednog puta osim fakultetskih knjiga i lektira za osnovnu školu, zbog posla. Svakako su neke od ostalih zaslužile biti pročitane još koji put, ali mislim da ima mnogo knjiga koje bi čovjek trebao pročitati, a neće stići, živio i preko sto godina, tako da vraćanje na iste predstavlja veliki luksuz. Slično je i s destinacijama. Međutim, neke destinacije nisu samo destinacije, one su nešto mnogo više od toga. Jedna od takvih je Mljet, u čijim sam posjetima stigla do trećeg puta i mislim da ću ga, dok sam živa, obilaziti bar jednom u par godina, a ako putovanje bude skraćeno, kada jednog dana bude izgrađena autocesta od Doboja do Ploča, bit će to i češće.

Sve što želite znati o Mljetu, a ne piše ni u jednom vodiču

Mljet je otok na koji se ide zbog prirode i ljudi. Prvo ćemo o prirodi. Po mom mišljenju, to je najzeleniji otok na kojem sam bila. Sve je zeleno. Dobro, i plavo – ipak smo na moru. Uvijek, kad pokušavam zaraziti ljude pričom o Mljetu i nagovoriti ih da odu (jer to svatko mora barem jednom u životu), prvo im objasnim da tamo nema starih gradova u smislu večernjih šetnji u haljinama i štiklama, beskonačnih suvenirnica i sličnih ljetnih ugođaja. Možete vi i obući haljinu, staviti ruž i sve što vam srce poželi, ali ne zbog gužve i mora ljudi, nego zbog sebe, prirode i plavog mora. Kad se oko toga razumijemo, zavođenje može početi.

Svaki put idem s nekim kome je to prvi put na Mljetu i svaki put već viđene stvari gledam drugim očima, a nove upijam s još većim oduševljenjem.

Ali dobro, za one koji su propustili moje prethodno oduševljenje Mljetom, spomenut ću samo da se na otok najčešće stiže iz trajektne luke Prapratno, koja se nalazi na Pelješcu i koju je Pelješki most učinio puno pristupačnijom. Trajekt pristaje u mjesto Sobru. Postoji i nekoliko katamaranskih linija iz Dubrovnika, s Korčule...

Otok je dug nešto više od 30 kilometara, a prema popisu iz 2021. na njemu živi oko tisuću stanovnika – iako smo čuli da je stvarni broj bliži 800. Najveće naselje je Babino Polje, gdje se nalazi i škola, a smješteno je otprilike na sredini otoka. Uz njega, otok ima još 14 naselja – neka se nalaze unutar Nacionalnog parka, poput Goveđara, neka su na obali mora, poput Pomene, Polača i Saplnare, a druga su u unutrašnjosti i zadržala su autentičan, miran karakter – primjerice Babino Polje, Blato i Maranovići.

Naš paket posjeta

Iskoristili smo uskrasne blagdane i odlučili ih provesti na Mljetu. Kako nismo imali puno dana na raspolaganju,

krenuli smo u srijedu odmah nakon posla i odlučili voziti noću. Nismo veliki ljubitelji noćne vožnje, ali izostanak gužve na cesti – posebno kamiona – jedna je od velikih prednosti. Stigli smo prije prvog trajekta pa smo malo odmorili u automobilu. Sav taj trud donio nam je jedan cijeli dodatni dan na Mljetu, pa nam nije smetalo ni to što je prvi dan jako padala kiša. Iskoristili smo ga da provedemo vrijeme s našim domaćinima u autokampu Marina, koji su nam sada već dragi prijatelji.

Nakon kavice i svega što ide u paket dobrodošlice, s Marinom smo otišli po svježju ribu od lokalnih ribara, pa smo, uz brancina i oradu, imali sve što nam je trebalo za fin posni ručak. Nevjerojatno je koliko se na Mljetu stvari događaju spontano. Što god planirali, budite sigurni da će na kraju biti onako kako je Mljet to zamislio za vas. Zapravo, nisam sigurna koliko je to tako u sezoni, jer je tada kontakt s mještanima slabiji zbog njihove zauzetosti – zato i volim ići na Mljet u travnju i svibnju.

A što se sve dogodilo u iduća tri dana našeg posjeta – o tome nastavljamo u sljedećem broju, jer lijepe uspomene zaslužuju da se pričaju polako.

Gorana Koporan

Zahuktava se finiše 1. HNL

Dinamo se vratio u borbu za naslov

Foto: HINA/ Mario STRMOTIĆ

Iako se nakon poraza od *Istre* (0:3) u 28. prvenstvenom kolu činilo kako momčad još uvijek aktualnog prvaka *Dinama* više nema gotovo nikakvih šansi za obranu naslova, samo dva kola kasnije situacija na tablici se stubokom promijenila...

Kiksevi *Hajduka* i *Rijeke*

Do tog 28. kola lider prvenstva bio je *Hajduk*, ali je u sljedeća dva ligaška susreta osvojio samo dva boda, igrajući doma neodlučeno protiv *Lokomotive* (1:1) i na gostovanju kod *Varaždina* (1:1). Od šest mogućih (i očekivanih), *Splicani* su osvojili samo dva i potpuno doveli u pitanje svoju poziciju u borbi za šampionski pokal. Izravni konkurent *Rijeka* odigrala je toplo-hladno, jer je prvo s mukom dobila *Varaždin* (1:0), ali je na gostovanju susjednoj *Istri* doživjela pravi debakl (0:2). I tako sada,

šest kola prije finiša prvenstvene utrke *Rijeka* i *Hajduk* su na diobi prvoga mjesta i imaju jednakih 56 osvojenih bodova (*Riječani* imaju bolju gol razliku i međusobni skor, no zato se *Dinamo* prišunjaio na svega četiri boda zaostatka).

Povratak *Dinama*

Pobjedama protiv *Osijeka* (2:0) i *Šibenika* (4:0) *modra* momčad je nakon smjene talijanskog stručnjaka **Cannavara** zaigrala mnogo sigurnije na domaćim travnjacima i potpuno iskoristila rezultatske kikseve vodećeg dvojca. Plus, reklo bi se veliki plus, povratak u klub proslavljenog nekadašnjeg kapetana **Zvonimira Bobana** na mjesto predsjednika Uprave donio je golemi vjetar u leđa najtrofejnijem klubu u nogometnoj povijesti Hrvatske. Donedavno veliki i činilo se nenadoknadivi zaostatak, prepолоvio se i sada je bodovni minus svega četiri i te kako nadoknativa boda. Jer,

Foto: HINA/ Miljenko KLEPAC

Foto: HINA/ Admir BULJUBAŠIĆ

Dinamo igra doma protiv *Rijeke* (32. kolo) i gostuje *Hajduku* (33. kolo) pa će u tim izravnim duelima biti u prilici smanjivati trenutačnu bodovnu razliku.

Neizvjesni i krajnje dramatični finiš

U dosadašnjem tijeku ove izuzetno zanimljive i neizvjesne sezone 2024./25. pokazalo se kako su upravo susreti protiv tzv. manjih i slabije plasiranih momčadi mnogo zahtjevniji i teži za osvajanje punog bodovnog plijena. Primjerice, trenutačno vodeća *Rijeka* je najviše bodova izgubila protiv *Istre*, *Lokomotive*, *Slavena* ili *Šibenika*, dok je recimo uvjerljivo dobijala *Hajduka* (3:0) i *Dinama* (4:0). Slično je prolazio i *Hajduk*, gubeći bodove u remiji-ma ili porazima s *Istrom*, *Lokomotivom* i *Varaždinom*. Ali zato Splitsani još uvijek imaju veliki adut u svojim rukama (nogama), jer oba susreta protiv izravnih konkurenata za naslov igraju na svom Poljudu. Ipak, svi pretendenti za šampionski pokal moraju biti krajnje obazrivi u ostalim susretima protiv slabije plasiranih rivala, jer pokazalo se neočekivane rezultatske mine vrebaju odasvud.

D. P.

KOŠARKA

Pobjeda *Spartaka*

Sigurnom igrom na domaćem parketu momčad *Spartaka Office Shoesa* svladala je u 28. kolu gostujući *Borac* (89:80) i vratila se na sedmu poziciju na tablici ABA lige. Sljedeći susret Subotičani igraju, ponovno doma, protiv *Zadra*, a susret je zakazan u 19 sati u ponedjeljak, 28. travnja.

D. P.

POGLED S TRIBINA

Mlade nade

Teško je gledati aktualnu ATP ranking ljestvicu tenisača na kojoj u prvih 100 najboljih nema niti jednog hrvatskog igrača. A nekad ih je bilo i među TOP10 (**Ivanišević**, **Ljubčić**, **Ančić**, **Čilić**) i redovito nekoliko među prvih stotinu (**Prpić**, **Karlović**, **Čorić**, **Gojo** i dr.) Što je tu je, na vrata kluba 100 su Borna Čorić (109.) i Marin Čilić (111.), koji su zbog ozbiljnijih ozljeda jedno vrijeme bili izvan tenisa i automatski izgubili svoje nekadašnje pozicije. Ali Čilić je ipak veteran (37 godina), dok Čorić još uvijek ima vremena (28.). Njihov domet je neprikosnoven i rezultati kojima su svojevremeno potvrdili nesporni talent (Čilić je osvajač US Opena, dok je Čorić osvojio Masters seriju 1000 u Cincinnatiju), no budućnost pripada aktualnoj mladosti hrvatskog bijelog sporta. Gledajući ATP ljestvicu najbliži je **Duje Ajduković** (24) koji je trenutačno 170. igrač svijeta i dosadašnji rezultati ukazuju kako od njega

tek trebamo očekivati veće i zvučnije domete. Potom slijedi **Mili Poljićak** (20), svojevremeno juniorski osvajač Wimbledon, koji je u posljednjih godinu dana napravio ozbiljan poenski skok i nesumnjivo će se o njemu u bliskoj budućnosti još mnogo slušati. Slijede tri mlada mušketira koji su, također glavni favoriti cro tenis budućnosti, a trenutačno se nalaze oko 300. mjesta: **Luka Mikrut** (20), **Matej Dodig** (19) i **Dino Prižmić** (19), osvajač juniorskog Roland Garrosa. Najveći progres pravi Mikrut koji je osvajanjem tri uzastopna ITF naslova na turnirima od 15.000 dolara načinio niz nepobjedivosti u 15 uzastopnih susreta što mu je donijelo veliki uspon na ranking ljestvici. Uz njih, iako je nešto stariji, nikako ne bi trebalo odbaciti Borna Gojo (27) koji se vraća nakon neugodne ozljede i kada bude potpuno fit od njega možemo očekivati proboj na više pozicije. Nesumnjivo, unatoč trenutačnoj »suši« u TOP 100, čini se kako će Hrvatska u bliskoj budućnosti ponovno imati i nekoliko tenisača u najelitnijoj ranking grupaciji.

D. P.

Umotvorine

- * Novac je krupna stvar koja ljude čini sitnim.
- * Dobar čovjek neće te naučiti zlu.
- * Samo budite osoba koju vole djeca i psi.

Vicevi, šale...

- Kako si pekla svinjetinu na francuski način?
- Na 250 stupnjeva oko 50 minuta.
- Ok, hvala!
- Nema na čemu!
- Malo kasnije:
- Meni je ono meso izgorjelo. Ne znam kako tebi nije.
- Izgorjelo je i meni!
- Zašto šutiš kad te pitam što ima za ručak?
- Pa rekao si da prava žena zna kad treba zašutjeti...

Aforizmi

- * Svaka oluja dolazi s razlogom; da opere tlo za novi početak.
- * Nesposobni su sposobni sposobne učiniti nesposobnima.
- * Ne ujeda sve što reži, niti misli dobro sve što se osmjehuje.

Vremeplov – iz naše arhive

Etnološko istraživanje u Sonti, 2015.

Didine pripovitke (iz knjiga Balinta Vujkova)

Kako je zniknulo selo Dubravka

Kod oš dica smo bili, kad smo pri pjeći sidavali, su ti stari naši povidali pripomjenke kako su došli simo Horvati ča su se ovden sranili, kako je selo naše zniknulo.

Ovden je bila velika guora hrastova aj su došli – ale sad ne znam odakle – naši Horvati, pilari, aj su pilili aj su si neg takove bude djelali. Oni su ugibali pred tureckim natlakom, su bili utečenci. Najprv su se sranili va guštje. Oš se to mesto zove Vazmene Dražice. To se ime netje zimrit nigda. Kad su ur čuda lijet bili pa je se to rozmnožilo su ostali. To selo je zigorilo pak su muorali naspēt budovat.

Oni su najprv zikričili tu guoru, su si postavili drivene hiže, a takuonak su se usadlili. Slovenski se hrast veli dub, a pak je bila hrastova guora je selo naše dobilo ime Dubrava.

Ale Turac je naspēt cjez našu krajinu huodil. Ja velim kod je to bilo. Bil je život jako bidan. Naši su naspēt va guori nuoćivali, neg pečene erteplje brali. Turecki vojaci su se zjeli, lebo sedam lijet ništ ni urodilo, pak su naši oslici prilijezali na hrbat aj su simo muorali donijest se zi druge krajine. Jako su se natrapili, ale nisu imali straha, muži aj žene su djelali proti Turkom.

Tako jednuč va Dubravi žena ča je bila najvrlija spekla hlib, a Turac je prišal pjeći se grijat. On je imal sablju, a ona nože tegnula, je Turkom glavu otsikla. Kad su to vidili naši, tegnuli sablje pak je prokleti Turac prošal zi naše krajine. Ale dok je Turac bil od maljučka naši nisu ništ dobro skusili.

Pričala Rozalija Sedlak r. Debeli, Dubrava, r. 1873. g.
Cvjetovi mećave, 1971.

Manje poznate riječi:

zniknut – nastati, izniknuti
kod – dok
pripomjenka – pripovijetka
simo – ovamo
ča – što
sranit se – skriti se, skloniti se
aj – čak, i, ali
ale – ali
pilar – pilač
bude – poslovi, daščare
budovat – raditi
ugibat – uzmicati, sklanjati se
natlaka – tlaka
utečenci – izbjeglice
guštje – grmlje, šipražje, gušta, neprohodna šuma
zimrit – umrijeti, nestati
ur – već

čuda – mnogo
lijet – godina
zigorit – izgorjeti
naspēt – opet, ponovo
hiža – kuća
takuonak – zatim
usadit se – naseliti se
slovenski – slovački
cjez – kroz
krajina – kraj, područje, država
huodit – prolaziti, ići
erteplje – krumpiri
brat – prikupljati, sakupljati
zjet se – najesti se
lebo – jer
oslici – magarci
zi – iz
natrapit – natrpjeti
muži – ljudi
skusiti – osjetiti, iskusiti, doživjeti

Rič po rič

Piše: Željko Šeremešić

Laste

Kako j proliće došlo evo i laste. Nisam se ni okrenio za Uskrs došo i moj Marin. Kako j došo oma mi provozo po selu. Vidim puno selo limuzina i mal koja da ni iz stranske države. Isapim da smo sritni s lastama a bome još sritniji s ovima našim što su došli iz stranski država. Falu u svake kuće iz koje su ošli. Al šta b oni tu, vamo posla slabo jel nikako, sam te politike. Od nje se mal ko od našeg svita ovajdio. Ovako ko laste doletu, vidu svoje, ostavu novaca ako imu pa natrag. Čujem u kuće divanu da j Marin već spakovo kufer za natrag pa mi se steškalo al štaš. Prošo Uskrs, Marin za koji dan mora svojim putem. Život mu prolazi u odlazanju i dolažanju a mene u dočekivanju i ispraćanju. Žena jel snaja još uvijek bacu za njim vodu iz latora kad ga ispraću. Pomagalo jel ni al eto i danaske se to još radi. Faš Joza i ja sidimo ispidr kujnice i divanimo se a bome vala skoro i po mal drimljemo. Ja ko opsinjan gledim kako laste pravu gnjizdo ispod strije. Isapim, baš mi čeljad imamo sriće a bome s druge strane moždak baš i nemamo. Kako se uzme. Dragi Bog nam do da se rodimo, da dice bude pun dvor, kuće ponapravljam a ni ko laste da se svake godine seljimo. Ope isapim, sve napravili kako dragi Bog zapovida a dica nam ope odu na taj truli zapad za boljim životem. Od dice napravili laste. Pa ću kroz drimež naglas: »Marin skoro ko lasta. Kad pogleđeš puno selo taki«. Faš Joza se trgo: »Faše, šta Marin? Kake laste? Šta si se zagledo u te laste? Koji ti andrak? Čutiš, čutiš pa odjedanput. Disu ti laste došle u pamet?«. Odgovaram mu da mi nisu sam tako došle u glavu laste. Da j niki dan komšinica Ruža bila pa se cilo vrime žalila na laste. Kako sam brložu dok pravu gnjizda. Kako j nedilj dana rušila gnjizda što su laste pravile dok je ni otirala. Gledim ga, čudim se kako j brzo zaboravio, pa ću: »Faše kako b bilo da ti ja rušim kuću. Ja ti dođem pomoć a ti tako. Faše ti si zaboravio kako j bilo u ono naše vrime? Bilo komaraca, muva, buva i čega sve ni. Oče nisi mogo otvorit. U uše su ti išli. Zavlačili se. Koliko bi ji bilo da ni bilo lasta? One su se nalovile komaraca i muva da b priživile a na kraju i da ji nama bude manje. Bilo lasta ohohooo. Na iljade. Zamisli da se svaka mora najist pa još izlegnite male naranit«. »Bome faše pravo kažeš. Sad mi došlo u pamet. Pa faše ni sam laste pa i slipi miševi su se ranili komarcima, muvama i tim kako kažu insektima. I oni priko godine ka j ladno digod na tavanava spavu a čim toplije i oni evo su. Da ni tavanava ne b imali ni oni di bit. Nisu se rušila onda gnjizda a još manje tavani faše. I laste i slipi miševi su nam bili od hasne. A kako j sade lasta sve manje a bome i slipi miševa. Imaš pravo. Imaš pravo, i ovi naši u ti stranski država i oni su ko laste dosta put. Kad dođu ima di mloga usta naranu pa još i kuće pravu. Ko još danaske u selu kuću pravi jel opravlja a da ni napolju jel da ni u politike. I ta komšinica Ruža ni baš ubavna što j otirala laste«, faš Joza će.

U NEKOLIKO SLIKA

Polivači

Republika Srbija
Autonomna Pokrajina Vojvodina
Grad Subotica
Gradonačelnik
Broj: 001856863-2025-09693-002-000-380-001
Datum: 15.04.2025.
Subotica, Trg slobode 1

Temeljem članka 38. Zakona o udruženjima (*Sl. glasnik RS* br. 51/09, 99/11 – dr. zakoni i 44/18 – dr. zakon), članka 5. i 6. Pravilnika o načinu i postupku raspodjele sredstava za financiranje programa i projekata udruženja građana u području zaštite okoliša iz proračuna Grada Subotice (*Sl. list Grada Subotice* br. 43/14 i 4/21), članka 52. stavak 1. točka 7. Statuta Grada Subotice (*Sl. list Grada Subotice* br. 27/19 – pročišćen tekst, 13/21, 16/21 i 8/24), gradonačelnik Grada Subotice dana 15. 4. 2025. godine, raspisuje

Javni natječaj za financiranje ili sufinanciranje projektnih aktivnosti udruženja građana na teritoriju Grada Subotice iz područja zaštite okoliša u 2025. godini

I.

Ovim natječajem (u daljem tekstu: Natječaj) dodjeljuju se sredstva udruženjima građana za realizaciju projektnih aktivnosti iz područja zaštite okoliša na teritoriju Grada Subotice, u ukupnom iznosu od 3.250.000 dinara (slovima: tri milijuna dvjesto pedeset tisuća dinara).

II.

Pravo sudjelovanja na Natječaju imaju udruženja građana koja su upisana u registar udruženja najkasnije do dana objavljivanja javnog natječaja i kojima je osnivačkim aktom i/ili statutom zaštita okoliša definirana kao područje ostvarivanja ciljeva, a koja imaju sjedište na teritoriju Grada Subotice i djeluju na tom području (u daljem tekstu: Udruženja).

III.

Sredstva se dodjeljuju za financiranje ili sufinanciranje projektnih aktivnosti udruženja građana iz sljedećih područja:

1. Unaprjeđenje kvalitete zraka (promoviranje redovnog održavanja individualnih ložišta, smanjenje upotrebe čvrstih goriva za grijanje, promoviranje poboljšanja energetske efikasnosti kuća i prelaska na korištenje čistijih izvora energije, promoviranje smanjenja upotrebe individualnih vozila, poticanje korištenja biciklističkog prometa i drugih vidova urbane mobilnosti, edukativne aktivnosti i kampanje s ciljem sprječavanja spaljivanja žetvenih ostataka, spaljivanja otpada i dr.);
2. Unaprjeđenje sustava upravljanja otpadom (edukativne aktivnosti i kampanje s ciljem sprječavanja nepropisnog postupanja s otpadom i nastajanja divljih deponija, aktivnosti na unaprjeđenju selektivnog sakupljanja otpada, s naglaskom na smanjenje udjela organskog otpada iz kućanstava – poticanje kompostiranja u kućanstvima);
3. Promoviranje prirodnih vrijednosti i očuvanje biološke raznovrsnosti Subotice i njene okoline;
4. Jačanje svijesti o klimatskim promjenama i prilagođavanje na izmijenjene klimatske uvjete;
5. Ostale aktivnosti na jačanju svijesti iz područja zaštite okoliša (obilježavanje značajnih datuma, organizacija manifestacija i sl.).

IV.

Maksimalni iznos koji će biti dodjeljivan po udruženju je 150.000 dinara (slovima: sto pedeset tisuća dinara).

V.

Udruženje, kao nositelj, može konkurirati s najviše jednim projektom.

VI.

Natječajnu dokumentaciju čine:

1. Obrazac prijave na natječaj (obrazac UG-2025 popunjen pomoću računala, tiskan i potpisan, koji se, zajedno s uputama može preuzeti na adresi https://subotica.ls.gov.rs/cat_doc/konkursi-i-oglas/;
2. Ukoliko je za izvođenje projekta potrebno učešće ili sufinanciranje iz drugih izvora, uz prijavu na natječaj prilaže se i potvrda (izjava) tih subjekata da prihvataju učešće u realizaciji projekta, ili izjava zastupnika udruženja kojom se garantira financiranje od strane drugog donatora, uz presliku ugovora ili nekog drugog validnog dokumenta i
3. Ukoliko su za izvođenje projekta potrebne suglasnosti ili dozvole (u skladu s važećim propisima), iste je potrebno unaprijed pribaviti i priložiti uz natječajnu dokumentaciju; za projekte koji se realiziraju na zaštićenom području, uz prijavu se obavezno prilažu prethodno pribavljeni uvjeti zaštite prirode i suglasnost upravljača zaštićenog područja;

4. Prilozi i drugi materijali u vezi s predloženim projektom (nacrti publikacija i edukativnih materijala i dr.).

VII.

Prispjele prijave će razmatrati Komisija za vrednovanje i rangiranje prijave i evaluaciju realiziranih aktivnosti po Natječaju (u daljem tekstu: Komisija).

Komisija ima predsjednika i četiri člana i imenuje je gradonačelnik. Komisija pregleda prispjele prijave, utvrđuje ispunjenost uvjeta natječaja, ocjenjuje prijave i utvrđuje listu vrednovanja i rangiranja. Lista vrednovanja i rangiranja se objavljuje na internetskim stranicama Grada Subotice na adresi: https://subotica.ls.gov.rs/cat_doc/konkursi-i-oglas/ nakon čega sudionici natječaja u roku od 3 dana imaju pravo uvida u podnesene prijave i priloženu dokumentaciju, kao i pravo prigovora u roku od osam dana od dana njenog objavljivanja.

VIII.

Prilikom ocjenjivanja prispjelih prijava Komisija će vrednovati sljedeće:

- * razrađenost projekta i usklađenost aktivnosti s ciljevima projekta (0-20 poena);
- * značaj predloženog projekta za lokalnu zajednicu i usklađenost sa strateškim dokumentima (0-20 poena);
- * originalnost, inovativnost i kreativnost u pristupu širenja znanja i rješavanja problema iz područja zaštite okoliša i animiranju ciljnih grupa (0-20 poena);
- * kapacitet udruženja (broj sudionika u projektu, struktura projektnog tima, ranije realizirani projekti) (0-20 poena) i
- * dugoročni utjecaj i održivost nakon završetka financijske podrške (0-20 poena).

Kod projekata koji podrazumijevaju izradu tiskanih publikacija prednost će imati oni kod kojih je materijal predviđen za tiskanje unaprijed pripremljen i priložen uz natječajnu dokumentaciju (u završnoj ili nekoj od završnih faza u kojoj se jasno može vidjeti sadržaj i forma buduće publikacije).

Komisija će odbaciti prijavu ukoliko je nepotpuna, neblagovremena ili nečitka.

Komisija će odbiti prijavu ukoliko:

- * aktivnosti iz projekta nisu u skladu s propisima i dokumentima javnih politika (strategije i akcijski planovi) na lokalnom, regionalnom i nacionalnom nivou;
- * je projekt nedovoljno razrađen tako da se iz prijave ne može nedvosmisleno utvrditi vrijeme i mjesto realizacije projekta, predviđeni slijed aktivnosti, ciljna grupa, načini širenja znanja i poruke koje se projektom prenose i ukoliko
- * su za izvođenje projekta potrebne suglasnosti i dozvole, a one nisu priložene uz prijavu projekta.

IX.

Odluku o izboru programa kao i dodjeli sredstava po natječaju donosi gradonačelnik na osnovu prijedloga Komisije, u roku od najviše 30 dana od dana isteka roka za podnošenje prigovora. Odluka se objavljuje na službenoj internetskoj stranici Grada, na adresi: https://subotica.ls.gov.rs/cat_doc/konkursi-i-oglas/.

Međusobna prava i obveze, uključujući dinamiku isplate, načine i rokove izvještavanja između Grada Subotice i korisnika sredstava, regulirat će se posebnim ugovorom s pojedinačnim korisnicima.

Nakon realizacije projekta udruženja su u obvezi priložiti detaljan narativni izvještaj o realizaciji aktivnosti i financijski izvještaj o namjenskom korištenju sredstava, uz priložene dokaze u vidu validne računovodstvene dokumentacije, kojom se dokazuje namjensko korištenje sredstava, u skladu s financijskim planom projekta navedenim u natječajnoj prijavi.

Po realizaciji projektnih aktivnosti Komisija će izvršiti evaluaciju i, u slučaju da utvrdi da su sredstva nenamjenski potrošena, predložiti pokretanje zahtjeva za povrat sredstava.

Rok za predaju natječajne dokumentacije je 13. 5. 2025. godine do 14 sati. Prijave koje ne budu zaprimljene do tog roka smatrat će se neblagovremenim i neće biti razmatrane. Rok za objavljivanje liste vrednovanja i rangiranja koju sačinjava Komisija je 27. 5. 2025. godine. Uvid u podnijete prijave bit će omogućen sudionicima natječaja do 30. 5. 2025. godine (radnim danom od 8 do 14 sati u prostorijama Službe za zaštitu okoliša i održivi razvoj, Gradska kuća, soba 128). Rok za podnošenje prigovora je do 11. 6. 2025. godine. Rok za realizaciju projektnih aktivnosti je do 1. 12. 2025. godine. Rok za podnošenje narativnog i financijskog izvještaja je najkasnije do 15. 12. 2025. godine.

X.

Prijave za Natječaj se podnose u zatvorenoj omotnici s naznakom: »Prijava na natječaj UG2025 – NE OTVARATI«; Grad Subotica; Gradska uprava; Tajništvo za poljoprivredu i zaštitu okoliša; Subotica, Trg slobode 1. Mogu se dostaviti poštom ili osobno – na šalteru Uslužnog centra Gradske uprave Subotica, Trg slobode 1. Natječajna dokumentacija se ne vraća.

Dodatne informacije u vezi s Natječajem mogu se dobiti telefonom na br. 024/626-973.

Gradonačelnik Stevan Bakić

HKPD *Matija Gubec*

XIV. Seminar bunjevačkog stvaralaštva u Tavankutu

HKPD *Matija Gubec* iz Tavankuta organizira XIV. *Seminar bunjevačkog stvaralaštva* koji će biti održan od 7. do 12. srpnja 2025. godine u Tavankutu. Ovogodišnja tema seminara su »Kraljice«. Seminar obuhvaća sljedeće teme: ples, tamburaške tradicijske melodije, tradicijske vještine – izrada predmeta od slame.

Prijavljeni polaznici opredjeljuju se za jedno od ova tri područja.

Ciljna grupa sudionika seminara su: plesači, umjetnički voditelji, koreografi, asistenti, umjetnički vokalni voditelj, zborovođe, umjetnički instrumentalni voditelji, svirači, garderobijeri, osoblje administracije i logistike udruga, etnolozi, etnomuzikolozi, etnokoreolozi i drugi zainteresirani za bunjevačko tradicijsko naslijeđe koji žele posjetiti i boraviti nekoliko dana u sredini koja je njegova autentična lokacija.

POPIS PREDAVAČA

Predavači za polaznike plesa:

- **Ivica Dulić**, voditelj seminara: izvorni oblici bunjevačkih plesova s osvrtom na tradicijsko i scensko oblačenje – ples
- **Kata Suknović**, dipl. ing. tekstila: vrste tekstila stare bunjevačke nošnje te primjena novih materijala u izradi novih nošnji prema starim predlošcima – teorijsko predavanje o bunjevačkoj nošnji
- **Tamara Štricki Seg**, master teoretičar umjetnosti – etnomuzikolog: bunjevačko pjevanje
- **Ljubica Vuković Dulić**, prof. povijesti: O povijesti Bunjevaca
- **Ladislav Suknović**, dipl. pravnik: Povijest HKPD-a *Matija Gubec* iz Tavankuta

Predavač za polaznike tambure:

- **Vojislav Temunović**, profesor glazbene kulture i tambure: Glazbena pratnja bunjevačkih pjesama i plesova

Predavači za polaznike izradu suvenira od slame:

- **Jozefa Skenderović**, profesorica u mirovini
- **Branka Vujić**, asistentica

Polaznici dobivaju:

- notni i tekstulani materijal plesnoga i glazbenog seminara
- imaju pravo fotografirati i snimati rad sve četiri radionice seminara za osobnu uporabu.

TROŠKOVI I UVJETI SMJEŠTAJA

Školarina: 30 eura za sve dane

Smještaj:

- višekrevetne sobe u prostorijama udruge i mjesne škole
- dvokrevetne sobe u privatnom smještaju

Cijena punog pansiona je 23 eura po danu: noćenje 7 eura; doručak 4 eura; ručak 6 eura i večera 6 eura.

Svi zainteresirani mogu kupiti zbornik radova *Čuvari tradicije* po cijeni od 25 eura, uz zbornik dobijaju DVD svih plesova i CD, notni zapisi svih plesova.

JEDNOM POLISOM pokrijte 5 rizika

Osigurajte sebe, svoj automobil i putnike u njemu samo jednom polisom

Maksimalan oprez u vožnji, briga o automobilu i ljudima u njemu nekada nisu dovoljni da nas zaštite od nepredviđenih okolnosti poput kvara vozila, loma stakala i prirodnih rizika. Bilo da ste na odmoru ili službenom putovanju, uz polis **Paket 5+ Milenijum osiguranja** nećete morati da brinete zbog okolnosti koje nisu pod Vašom kontrolom.

Ovom polisom osiguraćete se od **pet najčešćih rizika** i obezbediti:

- 1. Osiguranje od loma stakala na putničkom vozilu;
- 2. Osiguranje putničkog vozila od oštećenja usled prirodnih rizika;
- 3. Osiguranje lica u putničkom vozilu od posledica nesrećnog slučaja – nezgode;
- 4. Pomoć na putu;
- 5. Zamenska vozila.

Vreme je da mislimo na auto.

025/ 51 50 260 | 024/ 595-441 | 075/ 75 23 00

www.mios.rs

RADIO MARIJA

Kršćanski glas u vašoj kući!

FREKVENCJE:

NOVI SAD 90,0 MHz

SUBOTICA 90,7 MHz

SOMBOR 95,7 MHz

NIŠ 102,7 MHz

www.radiomarija.rs

@Radio.Marija.Srbije

@radiomarijasrbije

KONTAKT:

Ured: 024/600-099

Program: 024/600-011

SMS: 063/598-441

Slušajte nas i na aplikacijama:

Radio Marija Srbije

Radio Maria play

ILI-ILI

AKCIJA

Priključenje **BESPLATNO**

+ Birate između:

- 6 meseci po **1 dinar** ili
- 12 meseci sa **50% popusta**

AT

Astra

Telekom

011 44 22 009

VEČER SA *SOLISTIMA*

29.

VELIKA VIJEĆNICA
GRADSKE KUĆE

TRAVNJA/APRILA
2025.

U 19.30h

Cijena: 400 din

Ulaznice u preprodaji na
broj 063/8087836

SOLISTI:

Iva Gabrić - dirigentica

Iva Molnar - basprim

Pálfi Péter- prim

Andela Horvački - basprim

Luka Marjanušić - čelo

Matija Ivković Ivandekić - prim

ZAVOD ZA KULTURU
VOLJOVAJSKIH HRVATA

HRVATSKO
NACIONALNO
VIEĆE

